

05
222687

рабoтніца і сям'янка

8 1967

тэрыторыя

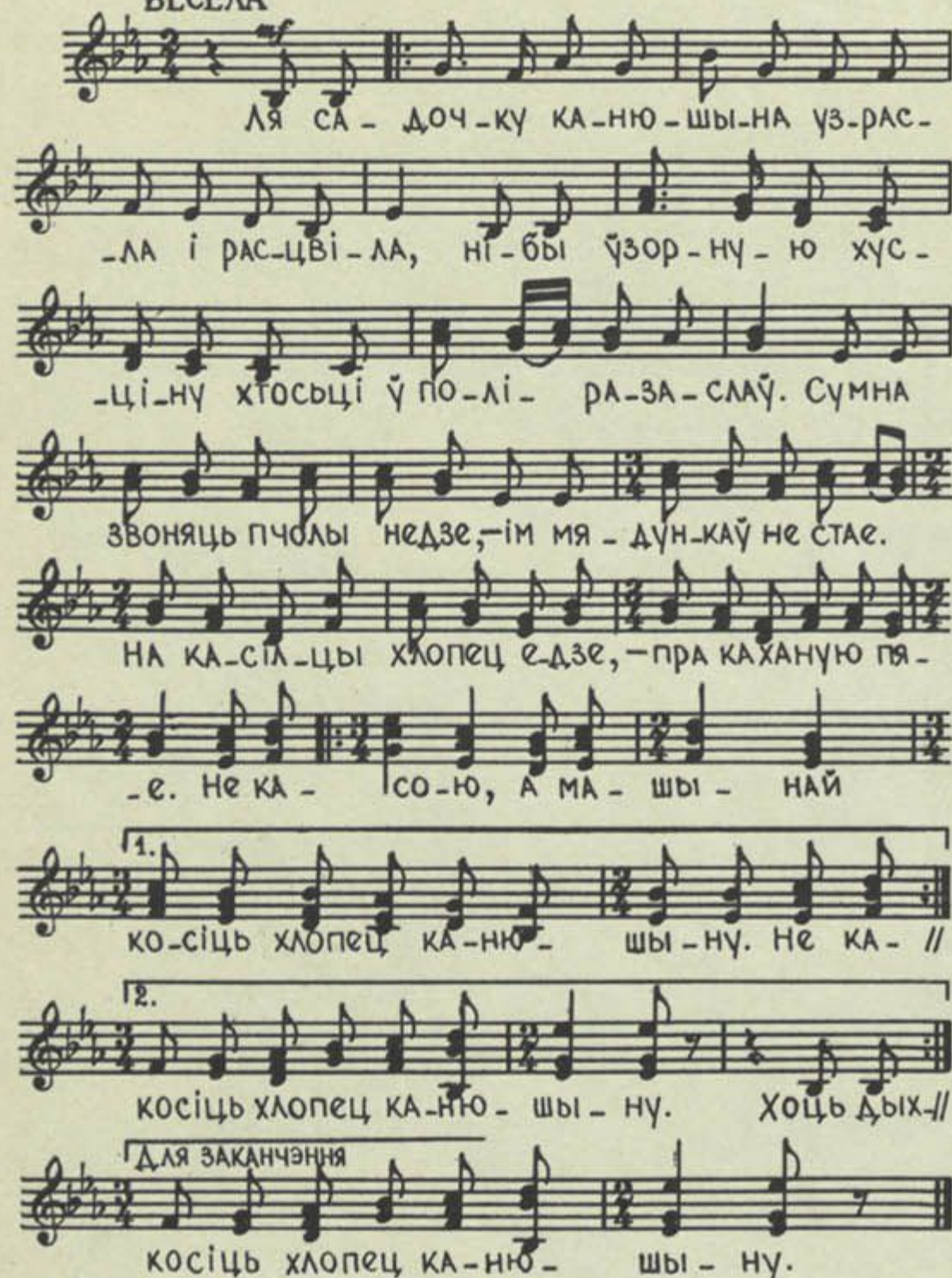
30K-1
1844

30K-1
1844

MEL

ВЕСЕЛА

КОСІЦЬ ХЛОПЕЦ КАНЮШЫНУ

Словы А. СТАВЕРА

Музыка М. ПЯТРЭНКІ

Ля садочку канюшына
 Узрасла і расцвіла.
 Нібы ўзорную хусціну
 Хтосьці ў полі разаслаў.
 Сумна звоняць пчолы недзе,
 Ім мядункаў не стае.
 На касіцы хлопец едзе,
 Пра каханую п'е.
 Не касою, а машынай
 Косіць хлопец канюшыну.
 Хоць дыхнуў бы ветрык свежы,
 Сонца паліць, духата!
 А касілка косіць-рэжа,
 Ажно глянуць любата.
 Раптам хлопец заўважае:
 Паміж яблынь маладых
 Яго любая спяшае
 З поўнай кружкаю вады.
 Не знайсці спрытней

дзяўчыны!

Косіць хлопец канюшыну.
 Ад вады занялі зубы,
 Не вада, а проста лёд.
 Пахнуць кветкі, пахнуць губы,
 Ах, як смачна пахне мёд.
 Дома маці запытала:
 — Дзе ты з кружкаю была!
 — У садочку, — адказала,
 Я маліну паліла...
 Трэба ж ёй знайці прычыну...
 Косіць хлопец канюшыну...

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 8 і сялянка

ЖНІВЕНЬ
1967

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ТРЭЦІ
 ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
 Выдавецтва «Звязда».

ВЯЛІКАЕ ПЯЦІДЗЕСЯЦІГОДДЗЕ

30К-1
1844

3 нецярплівасцю чакаем мы вялікага ўсенароднага свята — 50-годдзя Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Мільёны і мільёны савецкіх людзей заняты зараз падрыхтоўкай да слаўнага юбілею, шчырымі працоўнымі падарункамі сустракаюць гэты дзень. І з кожным днём расце і мацнее адзінства нашага народа, яго згуртаванасць вакол ленінскай партыі камуністаў, якая прывяла нас да новага шчаслівага жыцця, свабоднага ад прыгнёту, ад засілля эксплуатацый.

Яно, гэта новае жыццё, не прыйшло само сабою. Нам давялося пераадолець супраціўленне злых і зацятых класавых ворагаў, вырашыць шмат складаных і цяжкіх задач. Маладую Савецкую дзяржаву імкнуліся знішчыць імперыялісты Германіі, Англіі, Францыі, ЗША і іншых краін. Да іх далучыліся разбітыя эксплуатацыйскія класы Расіі. Заўзята змагаліся яны ўсе разам супраць новага грамадскага ладу, спрабуючы задушыць рэвалюцыю голадам, холадам, сілай зброі.

У адказ на выступленне контррэвалюцыі працоўныя масы рашуча ўздымаліся на абарону заваёў Кастрычніка. У баях супраць інтэрвентаў і белагвардзейцаў нарадзілася і мацнела рабоча-сялянская Чырвоная Армія — армія рэвалюцыі, армія працоўных. Народ-змагар у гады грамадзянскай вайны праявіў масавы гераізм, даказаў жыццёвасць і трываласць Савецкай улады.

За Саветы, за свабоду, за светлую камуністычную будучыню самаадданым змагаліся працоўныя ўсіх нацый і народнасцей нашай краіны пры братняй падтрымцы міжнароднага пралетарыяту. Краіна Саветаў — надзея і апоры свету — выстаяла, перамагла. Яна выйграла першую рашаючую бітву супраць чорных сіл імперыялізму і распачала мірнае будаўніцтва новага жыцця.

Камуністычная партыя на чале з Уладзімірам Ільічам Леніным распрацавала планы сацыялістычнага пераўтварэння краіны. Не зважаючы на супраціўленне рэшткаў скінутых эксплуатацыйскіх класаў, а таксама левых і правых апартуністаў, якія імкнуліся саштурхнуць нас з ленінскага шляху, партыя ўзяла курс на індустрыялізацыю краіны. Без дапамогі звонку, за кошт унутраных накіраванняў пры найстражэйшым рэжыме эканоміі, у вельмі сціслыя тэрміны здзейснілі ленінскі план электрыфікацыі, першыя пяцігадовыя планы развіцця народнай гаспадаркі. Савецкі Саюз ператварыўся ў магутную індустрыяльную дзяржаву, высока ўзняўся яго аўтарытэт.

Самай складанай і самай цяжкай задачай пасля заваявання ўлады пралетарыятам была перабудова сельскай гаспадаркі на сацыялістычных асновах. На гэта спатрэбіліся гады напружанай арганізатарскай і выхаваўчай работы партыі. У жорсткай барацьбе супраць

кулацтва нарадзіліся калгасы, руйнаваліся межы. Дзякуючы намаганням рабочага класа і сельскай беднаты, у цесным саюзе з сярэдняком было зломлена супраціўленне эксплуатацый. Калгасы лад даказаў сваю сілу і жыццёвасць.

Разам з эканамічнымі пераўтварэннямі ажыццяўлялася культурная рэвалюцыя. Савецкая дзяржава стварыла новую сістэму народнай асветы, якая забяспечвала ўсеагульную пісьменнасць насельніцтва, хуткі ўздым навукі і культуры.

Мы вучыліся і будавалі новыя заводы, стваралі дасканалыя машыны, асудзілі балоты і сеялі збожжа. Але разбойніцкі напад германскіх імперыялістаў перарваў нашу мірную працу. Фашысцкая зграя наважылася зруйнаваць першую ў свеце сацыялістычную дзяржаву, знішчыць мільёны людзей, а астатніх зрабіць сваімі рабамі. Не ўдалося! Увесь савецкі народ узяўся на абарону Радзімы і, праявіўшы цуды самаадданасці і гераізму, перамог у гэтай вайне, самай цяжкай і жорсткай з усіх войнаў, якія калі-небудзь перажывала чалавецтва.

Звыш 20 мільёнаў савецкіх людзей забілі фашысты ў гэтай вайне, спалілі і разбурылі тысячы гарадоў і вёсак. Гісторыя не ведала такога масавага варварства і бесчалавечнасці. Страты краіны склалі каля 30 працэнтаў нацыянальных багаццяў. Але савецкі народ перамог, увесь свет убачыў несакрушальнасць сацыялізма, і гэта было грознай перасцярогай імперыялістычным агрэсарам іншых краін.

Пасля перамогі над лютым ворагам мы зноў распачалі мірнае будаўніцтва. Партыя і ўрад ужылі рашучыя меры, накіраваныя на аднаўленне народнай гаспадаркі краіны. За кароткі тэрмін

узняліся з руін гарады і вёскі, выраслі магутныя электрастанцыі, буйныя фабрыкі і заводы, аднавіліся калгасы і саўгасы. Рабочы клас, сялянства, інтэлігенцыя дружнай сумеснай працай пабудавалі сацыялізм.

Перамога сацыялізма ў СССР мае вялікае гістарычнае значэнне. Народы нашай краіны абверглі сцвярдженні ідэолагаў капіталістычнага свету, быццам пралетарыят, працоўныя не здольны доўга трымаць уладу ў сваіх руках і пабудаваць новае грамадства. У вопыце нашай партыі і народа шырока і неабвержна пацвердзілася марксісцка-ленінскае вучэнне аб будаўніцтве новага грамадства. Мы на практыцы давялі, што ажыццяўленне тэорыі марксізма-ленінізму цалкам адпавядае інтарэсам рабочых і сялян, усіх працоўных. Толькі сацыялізм нясе народам вызваленне, сапраўдную дэмакратыю, трывалы мир і свабоду.

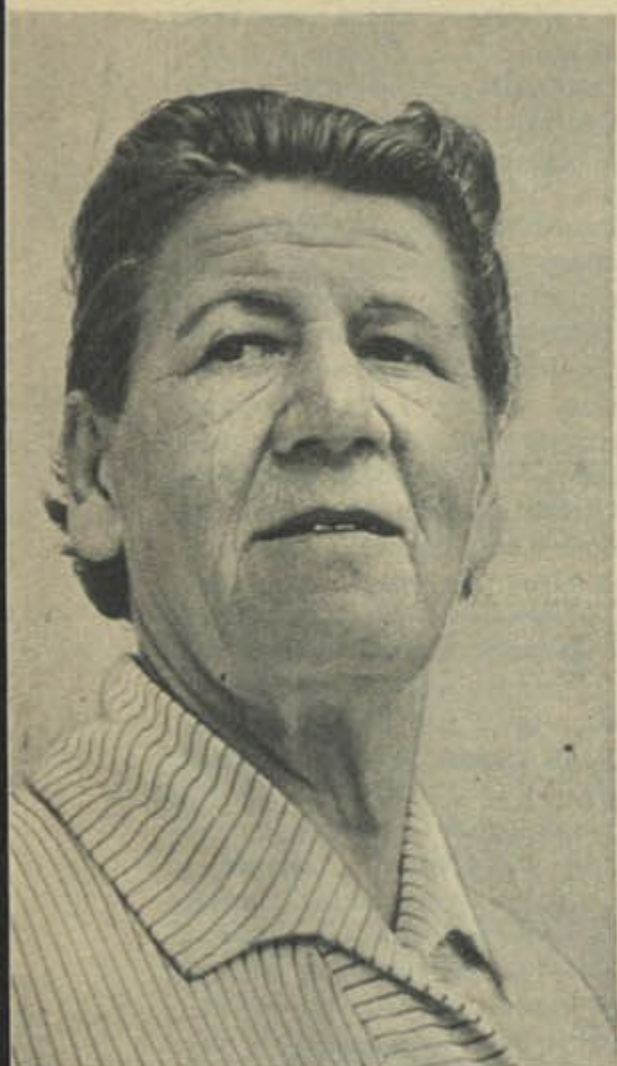
Працягам і развіццём вялікай справы Кастрычніцкай рэвалюцыі з'яўляецца будаўніцтва камунізма. Цяпер наша галоўная эканамічная задача — стварыць матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма на аснове развіцця навукі і тэхнікі, механізацыі і аўтаматызацыі і няспыннага росту прадукцыйнасці працы. Ажыццяўленне гэтых задач умацоўвае эканоміку, паляпшае жыццё савецкага народа.

Ад кастрычніцкіх падзей 1917 года, праз суровыя выпрабаванні грозных вайновых гадоў, праз гады стваральнай працы праходзіць галоўны шлях барацьбы савецкага народа за камунізм. Мы стаім на вернай дарозе, яе ўказала нам ленінская партыя. Сілы камунізма незлічоныя, на яго шляху — праўда жыцця.

Калгасы «Іскра» і «Гудзевічы» Мастоўскага раёна спабарнічаюць за дастойную сустрэчу 50-годдзя Вялікага Кастрычніка. На здымку: перадавікі спабарніцтва двух калгасаў. Фота І. Змітровіча (ВелТА).

паўтары

Соф'я Пятроўна Рачок.
Фота Ул. Вяхоткі.

Некалькі дзён назад Соф'я Пятроўна Рачок, якая выконвае абавязкі інжынера па нестандартнаму абсталяванню рэспубліканскага аб'яднання «Белсельгастэхніка», падала дакументы на атрыманне пенсіі. Да дакументаў прыклала аўтабіяграфію—паўтары старонкі, надрукаваныя на машынцы.

Паўтары старонкі... Толькі даты, толькі факты... А за імі жыццё, перад якім хочацца нізка схіліць галаву...

Зоня Рачок, першая жанчына-трактарыстка, наша беларуская Паша Ангеліна. Хто не ведаў яе ў тыя трыццатыя гады, гады станаўлення калгаснага ладу! Яна першая запісалася ў калгас у год Вялікага пералому, там убачыла трактар... А аднойчы дакранулася да яго рукамі.

Была вячорка. Моладзь гуляла. Недалёка ад клуба стаяў маленькі вёрткі «Пуцілавец». Нехта з хлопцаў раптам спытаў:

— А ну, хто падыме трактар за кола?

І пачалі перад дзяўчатамі паказваць сваю сілу.

І Зоня Рачок была тут. І ёй захацелася памерацца сілай з гэтым сталёвым канём. Конь перамог. Яна не змагла зрушыць яго з месца.

Але затое праз год, і ўжо не на «Пуцілаўцы», а на больш магутным «Інтэры» Зоня Рачок прыехала ў сваю родную вёску Печураны.

І цяпер, калі мінула з таго часу 36 гадоў, Соф'я Пятроўна не можа без хвалявання ўспомніць той першы выезд.

— Уся вёска выбегла сустракаць мяне. Дзівіліся, верылі і не верылі, я ці не я прыехала на трактары...

Колькі трэба было мець волі, каб абвудзаць сталёвага каня, дзяўчыне, якая не ўмела напісаць ніводнай літары!

— Заўтра будзем вывучаць сістэму запальвання,— сказаў інструктар курсаў трактарыстаў пры Капыльскай МТС.

Зоня вечарам ішла ў майстэрню. Памагала механіку рамантаваць і ўсё пыталася:

— А гэта як завецца?

— А гэта навошта?

— А што такое сістэма запальвання?

Перабірала рукамі бабіны, каб разабрацца, як у іх успыхае іскра. А раніцай на занятках слухала інструктара і ўсё разумела, бо ўсё помніла.

Было цяжка? Безумоўна. Але ж цяжкасці бываюць розныя. Ад адных—не толькі ломіць цела, а баліць душа: гэта ўжо ад знявагі і абразы.

Так было ў Зоні даўно, калі яна, 12-гадовая дзяўчынка, батрачыла ў кулакоў восем гадоў, бясконца доўгіх. Хто лічыў яе за чалавека?

Тады было цяжка. Тады не хацелася жыць.

А цяпер... Раніцай Зоня працяналася з адчуваннем, што яе сёння чакае нешта вельмі-вельмі хорошае. І ўспамінала: заняткі ў МТС, практыка, потым лкбез, а вечарам практыка ў майстэрні ля трактара... Жыццё было незвычайнае, напоўненае зместам, не хапала часу на ўсё, што хацелася, што трэба зрабіць.

Праўда, і трактар паказваў свой нораў: прайдзе дождж—заглухне адкрыты матор. Тады круці хоць сто разоў ручку—не завядзеш. Тады вымай бабіны—і бягом у бліжэйшую хату на печ сушыць. А змазка якая была! Падымаецца трактар на

ўзгорак—змазка ўся палілася на заднія падшыпнікі. А пярэднія сухія, пярэднія паляцелі без змазкі. Пакуль спусцішся з горкі—заднія паляцелі. І ўжо рамантуй, ужо другія ўстаўляй. А дзе іх браць, тыя другія, калі за кожную запчастку золатам дзяржава плаціла капіталістам!

Гэта ўжо думкі не Зоні Рачок, а Соф'і Пятроўны, якая можа параўноўваць той трактар з сучаснымі айчыннымі волатамі-прыгажунамі. А Зоня лічыла тады, што лепшай, больш дасканалай машыны не было і быць не можа... Гэта ж каб цягнуць плугі, якія цягнуў трактар: трэба было б запрагчы аж 20 коней.

І калі сталёвы конь стаў паслухмяны дзявоцым рукамі—гэта ўжо было шчасце.

Краіна будавала сваю першую пяцігодку, краіне патрэбны быў хлеб. І Зоня будавала пяцігодку—вырошчвала хлеб. Яе трактар працаваў дваццаць гадзін у суткі, 200% плана даваў. Яна сама навучылася заліваць і швабрыць тыя злашчасныя падшыпнікі, і яны заўсёды былі ў яе ў запасе. Умела хутка і дакладна падцягваць іх пасля некалькіх гадзін работы. Калі ад пылу матор пачынаў чхаць, працаваць з перабоямі, яна на адну толькі хвіліну спыняла трактар. Запалкай, каб не ўдарыў ток, збівала пыл са свеч, і зноў над полем ракатала яе машына. Да гэтага яна дадумалася не адразу. Але ж... дадумалася...

За сваю першую пасяўную Зоня Рачок атрымала незвычайную прэмію—экскурсію па краіне. Паехала яна не адна. Іх было 32 ударнікі МТС, саўгасаў і калгасаў. Больш за ўсё ім хацелася пабываць на трактарным заводзе, паглядзець, як робяцца машыны. Па дарозе ў Сталінград поезд некалькі гадзін стаяў у Харкаве. Там будаваліся трактарны гігант. Які ён будзе? Хоць бы адным вокам глянуць!

Вось некалькі радкоў з дзённіка паездкі, які вёў Ма-

кар Паслядовіч, цяпер вядомы пісьменнік.

«—Ужо і трактарны відаць,—праходзіць па вагоне гул галасоў. Трамвай спыняецца, і мы кіруемся да выхаду, не зважаючы на папярэджанне кандуктара:—Чаго вы ірвецца? Вагон жа далей не ідзе. Паспееце вылезці.—Дзе там «паспееце»? Нам лепш, калі больш часу паходзім каля новых пабудов, чым тут з высадкай кешкацца...»

То быў час, калі краіна толькі становілася на ногі. Свае трактары. Свае аўтамабілі. Хутчэй бы іх было больш—столькі, каб не трэба было прывозіць іх з-за мяжы. Так думаў кожны савецкі чалавек, так думала Зоня.

Сталінградскі завод яе ашаламіў: вялізныя цэхі, а колькі рабочых! І ўсе разам яны збіралі такія разумныя, такія магутныя машыны. Кожныя 5 хвілін трактар! А Зоня над нейкім падшыпнікам мудравала цэлую гадзіну.

Як яна паважала гэтых людзей! Як зайздросціла іх умельству...

З паездкі Зоня вярнулася з жаданнем працаваць так, каб быць вартай тых новых знаёмых з завода...

Тады многія дзяўчаты з вёскі імкнуліся давесці, што раўнапраўнасць—гэта не толькі прыгожае гучнае слова, якое прынесла ў іх жыццё Рэвалюцыя. Яны ішлі на курсы трактарыстаў, каб быць такімі, як Зоня Рачок. І яны становіліся трактарысткамі, гуртаваліся ў цэлыя жаночыя брыгады.

Перада мною часопіс «Работница і калгасніца Беларусі» № 7 за 1934 год. На вокладцы здымак: трактар арэцаліну. Паабапал яго—вясёлыя маладыя жаночыя твары. Гэта ўдзельніцы Усебеларускай нарады лепшых калгасных брыгадзіраў, якія заключылі паміж сабой спартыўна-правадзенне веснавой сяўбы. Галена Сіняўская, Параска Юдзіна, Хрысціна Якубоўская,

старонкі...

Хіма Рэўтовіч, Зоня Рачок...

У яе брыгадзе было шэсць дзяўчат. За імі былі замацаваны калгасы «Калінінец», «Ільч», «Культура», «Наварце», «Пагранічнік», «КІМ», «Перамога». Іх назвы і цяпер помніць Соф'я Пятроўна. Помніць, як працавалі:

— Каб ніводнай хвіліны не прастойваў трактар. Гару чае, вадку падвезці ў час, і самае галоўнае — на хадзе рамантаваць. А я ж кожны вініцк у трактары ведала. Нездарма ўсю зіму на рамонце ў майстэрні была...

У МТС, дзе працавала Зоня, вісела дошка паказчыкаў. Брыгаду, якая заняла першае месца ў спаборніцтве, малявалі на самалёце, другое месца — на экспрэсе, а трэцяе — на чарапасе пад парасонам. Жаночая брыгада Зоні Рачок заўсёды ляцела на самалёце.

Так працавалі жанчыны.

У калгасе «Калінінец» Зоня сустрэла хлопца. Яго лёс быў вельмі падобны на лёс яе. Таксама сірата, таксама без дзяцінства. І, як і яна, любіў працу. Звалі яго Павел Давідчык.

МТС ім справіла вяселле. Такого вяселля не бывала на вёсцы. Сам старшыня ЦВК і нарком земляробства віншавальныя тэлеграмы прыслалі маладым. Увесь раён на вяселлі гуляў. А калі аднойчы захварэла Зоня, станам яе здароўя цікавіліся ў ЦВК.

...Ужо гады праклалі барозны на яе твары, ужо сівізна пракралася ў валасы, але па-ранейшаму яны густыя і непаслухмяныя, і вочы, як бывала, глядзяць даверліва і аптымістычна. Яна сядзіць на канапе. Дзверы на балконе адчынены. З вуліцы вецер даносіць гукі горада, да якіх Соф'я Пятроўна даўно прывыкла. Яна паказвае мне пасведчанні, пацёртыя ад часу. Я асцярожна бяру іх у рукі: «Членскі білет № 436. Рачок Соф'я Пятроўна абрана членам Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік 7 склі-

кання і членам Саюза Савета ЦВК Саюза ССР». 1935 год. «Дэпутацкі білет... абрана дэпутатам Савета нацыянальнасцей СССР ад Слуцкай вясковай выбарчай акругі». 1937 год. Першыя выбары, першы дэпутат.

А Соф'я Пятроўна ўспамінае пра з'езд Саветаў, і як яна ўпершыню Маскву ўбачыла, і як сталіца яе ўразіла. З сумам расказвае, што з'езд на тры дні спыніў сваю работу, бо памёр Куйбышаў. І яна стаяла ў ганаровай варце ў Доме Саюзаў ля труны адданага левіна.

У тую ж зіму была яна на другім з'ездзе калгаснікаў-ударнікаў. І як берагла яна фота з гэтага з'езда, дзе сфатаграфавана побач з Калініным! Бачыла Крупскую, і та яны пыталася ў яе і ва ўсіх, хто быў тады побач з ёю, ці ёсць у іх калгасах яслі і дзіцячыя сады.

А ў 1936 годзе, на VIII Надзвычайным з'ездзе Саветаў Саюза ССР, галасавала за Канстытуцыю, па якой мы і цяпер жывем...

Яе голас льецца роўна, і яна ўсё расказвае і расказвае:

— 7 сакавіка, гэтай вясной, жыхары Капыля запрацілі мяне ў госці. Я прыехала, выйшла на трыбуну ў раённым Доме культуры, паглядзела ў залу — ніводнага знаёмага твару. І... паверце, расплакалася. Можна ад таго, што нікога ўжо з маіх таварышаў няма, а можна... у той дзень споўнілася роўна трыццаць гадоў з дня майго вяселля...

Павел загінуў у сорак чацвёртым пад Варшавай. Тры гады партызаніў у палескіх лясах. А яна была брыгадзірам трактарнай брыгады аж у Пензенскай МТС...

...Пазвоньвае на рэйках трамвай, гудуць матары машын. Соф'я Пятроўна падыходзіць да балкона і моўчкі глядзіць на вячэрні горад. Усё жыццё яна крочыла ў нагу з краінай, разам з ёю расла і была сведкай — не, удзельніцай падзей, якія для нас сталі ўжо гісторыяй.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ.

У дзіцячым садзе саўгаса «Ваўнавыскі». Фота І. Змітровіча (БелТА).

НАВІНЫ СЯЛА

Пасёллак Кіраўскі знаходзіцца непадалёку ад Віцебска. Роўныя лініі цагляных дамоў, новы Палац культуры, маладыя фрунтовыя сады, клумбы з кветкамі, нават само неба над пасёлкам — блакітнае, пранізанае сонцам — маюць выгляд святочны і вясёлы.

А некалькі гадоў назад на месцы гэтага пасёлка стаяла гнілое балота. Гаспадарылі тут жабы ды камары.

Але прыйшлі людзі, сучасная тэхніка, і «забыты богам» куток казачна змяніўся.

Цяпер у Кіраўскім пракладваюць водаправод, будуць яшчэ больш дзесяці жылых дамоў. Святаваць 50-годдзе Савецкай улады сем'і калгаснікаў будуць ужо ў новых кватэрах.

Кожны год над вёскамі звяняць песні навааселляў. Але асабліва многа іх будзе сёлета.

А ў вёсцы Брылькі (калгас «17-е верасня» Валожынскага раёна) калгаснікі пабудавалі сабе добрую сталовую. Надакучыла гаспадыні дома гатаваць абед — збярэ яна сям'ю, і пойдзе ўсе ў сталовую. Тут меню багатае, выбірай, што хочаш, на ўсе густы ёсць...

У новы дзіцячы сад-яслі пайшлі 30 хлопчыкаў і дзяўчынак вёскі Першаі калгаса імя Карла Маркса таго ж раёна. Няхай іхнія мамы спанойна працуюць на полі, на фермах. Дзеці накармлены і дагледжаны. Дзецям у садзіку добра.

І яшчэ навіны з Валожына: калгасы імя Суворова і «Беларусь» адчынілі новыя лазні з гарачай парай. Ну, а венікі, хто любіць папарыцца, — сам прынясе.

У цэнтры вёскі Вышнарава Верхнядзвінскага раёна зелянее, шуміць пад ветрам малады парк. Побач — спартыўны гарадок, два басейны. Хутка тут падымуцца лесвічкі для тых, хто любіць купацца, вышкі для нырцоў. Будзе абсталяван пляж.

Новую васьмігадовую школу атрымалі вучні вёскі Бухлічы, што на Століншчыне.

Рыхтуюцца да свята ў Бярэзінскім раёне. У саўгасе «Любашанскі» пабудавалі новы клуб і адрамантавалі, прывялі ў самы найлепшы выгляд сем калодзежаў з чыстай, сцюдзёнай вадой.

Не забылі ў калгасе «Ленінскія дні» пра будучых грамадзян. Тут нядаўна пачаў працаваць новы фельчарска-акушэрскі пункт. Нараджайцеся, дзеці, жывіце шчасліва!

Новы Дом культуры ў калгасе імя XVIII партз'езда Быхаўскага раёна. Фота К. Якубовіча.

ДЫСПЕТЧАР

Гэта адбылося напярэдадні Дня чыгуначніка ў Маскве. У адной з аўдыторый інстытута інжынераў транспарту сабраліся выпускнікі першых ваенных гадоў.

— Наташа, добры дзень!
— Валюшка, няўжо гэта ты?
— Прывітанне, Мефістофель!

Пасівелыя мужчыны ў цёмных касцюмах, паважныя жанчыны з высокімі прычоскамі жартавалі і смяяліся, як дзеці. Дваццаць пяць гадоў назад яны, абараніўшы дыпламы інжынераў транспарту, раз'ехаліся па краіне, занялі камандныя пасады на транспарце. Многія пайшлі на фронт, у складзе чыгуначных войск ад-

наўлялі пуці і масты, перавозілі ваенныя грузы.

Калі Любоў Яфрэмаўна разам з мужам падпалкоўнікам Сяргеем Паўлавічам Качалавым увайшла ў аўдыторыю, пачуліся вясёлыя галасы:

— Увага, хлопцы, стараста ідзе!

Яна акінула позіркам пакой, сустракаючыся вачыма з сябрамі, радасць і боль ахапілі сэрца. Як хутка ідзе час! Здаецца, зусім нядаўна на чамі сядзелі над кнігамі і чарцяжамі, па суботах танцавалі да ўпаду ў актавай зале. Марылі, спрачаліся, будавалі планы... А цяпер яны не толькі мамы і таты, але нават бабулі і дзядулі.

Любоў Яфрэмаўна Качалава.

Хтосьці ўрачыста паднёс Качалавай стары класны журнал, і яна пачала пераклічку.

— Тут!

— Я! — па-студэнцку бадзёра падымаліся з месцаў інжынеры.

— Ніканаў!

— Загінуў на фронце...

У аўдыторыі настала хвіліна маўчання: жывыя ўшаноўвалі памяць сяброў, якія загінулі ў барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

У той незабыўны вечар яны распытвалі адзін у аднаго пра жыццё, работу, пра сям'ю. Савецкім інжынерам, якія ступілі на шлях самастойнай дзейнасці ў цяжкія гады Айчынай вайны, давялося пераадолець нямала цяжкасцей, нягод. Але заўсёды яны заставаліся вернымі дружбе, аддавалі любілі сваю Радзіму.

...Пасля заканчэння інстытута Любоў Яфрэмаўна тры гады працуе рэвізорам-дыспетчарам МПС па Паўднёва-Данецкай дарозе. Затым яна дыспетчар акругі чыгунак. Апошнія дзесяць гадоў камандуе рухам паяздоў на Беларускай магістралі.

Складаная і адказная пасада ў дарожнага дыспетчара. Ён, нібы дырыжор, кіруе найскладаным механізмам дарогі, пільна сочыць за рухам паяздоў, арганізацыяй пагрузачна-разгрузачных работ на станцыях і пад'язных пуцях прадпрыемстваў.

Пакой, дзе працуе Любоў Яфрэмаўна, ізаляваны ад знешняга асяроддзя. Сцены, столь задрапіраваны тоўстай тканінай. На шырокім сталёвым мікрафон, побач — графік руху паяздоў: аркуш ватманскай паперы, спаласаваны рознакаляровымі лініямі, усеяны лічбамі, значкамі, пыталыніцамі і клічнікамі.

Качалава, невысокая жанчына, смуглявая, жвавая і энергічная, толькі што прыняла змену. На нейкім участку спазняецца грузава, дзесьці своечасова не разгрузілі вагоны, а іх ужо чакае зборны поезд. Звоняць рачнікі, патрабуюць паражняк, а дзе яго ўзяць, калі кліентура не спяшаецца з выгрузкай!

— Дыспетчар! — урываецца ўсхваляваны голас у пакой. — Калі ў Гомель прыбудзе маршрут з будаўнічымі грузамі?

— Поезд на падыходзе, — спакойна гаворыць Качалава. — Рыхтуйце механізмы і людзей. Калі да васемнаццаці гадзін разгрузіцца, дык паспееце адправіць паражняк на Жлобін з праходзячым лакаматывам.

— Вас зразумелі, — адказвае ўчастковы дыспетчар. — Прыступаем да справы.

Змена працягваецца дванаццаць гадзін. І кожная хвіліна

напоўнена творчасцю, інжынерным разлікам. Шматгадовы вопыт, унутраная інтуіцыя дазваляюць дыспетчару прымаць адзіна правільныя рашэнні, уплываць на ўвесь ход тэхналагічнага працэсу на вялікім палігоне чыгункі.

Нялёгкае было дзяжурства. Але тым даражэйшыя вынікі працы: усе паязды прайшлі па графіку, на суседнюю дарогу здадзена гружаных і парожніх вагонаў больш нормы, Гомельскае і Магілёўскае аддзяленні справіліся з заданнем па абрату вагонаў.

Здаўшы дзяжурства, Качалава спяшаецца ў партком. Сёлет яна вяла гурток «Міжнародныя адносіны», паказала сябе добрым прапагандыстам, і цяпер сакратар парткома прапануе ёй выступіць з лекцыяй аб становішчы на Блізкім Усходзе сярод калектыву лакаматыўнага дэпо.

Падумаўшы, Любоў Яфрэмаўна згаджаецца. Але тут жа гаворыць:

— Мяне чакаюць школьнікі. Абяцала выступіць у іх на злёце ў Дзень чыгуначніка. Вучні — народ патрабавальны, трэба як след падрыхтавацца. А калі выступаць у дэпо?

Часта сяброўкі гавораць Качалавай:

— І як ты паспяваеш усё парабіць? Дома — сям'я. На службе — складаная работа ды яшчэ партыйныя даручэнні. У школе выбралі ў бацькоўскі камітэт... Цяжка, мусіць?

— А я не думаю пра цяжкасці, — жартуе Любоў Яфрэмаўна. — Раблю тое, што не магу не рабіць.

Так, шмат спраў, шмат клопатаў у камуніста Качалавай. У яе двое дзяцей. Праўда, Юра ўжо вырас, вучыцца на другім курсе політэхнічнага інстытута, а Людачка перайшла ў шосты клас. Але клопатаў не паменшала. Нездарма кажуць: малыя дзеці — малы клопат, вялікія дзеці — большы клопат. Аднак Любоў Яфрэмаўна знаходзіць час для грамадскай работы. Усім сэрцам прыкіпела яна да дзяцей сярэдняй школы № 2. Яе там добра ведаюць, радасна сустракаюць:

— Любоў Яфрэмаўна прыйшла! Раскажыце нам пра цеплавозы і электравозы!

Яна прымае актыўны ўдзел у школьным навукова-выхаваўчым працэсе, наведвае бацькоў, дзеці якіх не паспяваюць, дрэнна паводзяць сябе ў школе і на вуліцы. Не раз былі выпадкі, калі пры дапамозе Качалавай бацькі вярталі сваіх дзяцей да вялікага цікавага жыцця.

Дырэктар Уладзімір Ігнатавіч Ляпёшкін кажа:

— Любоў Яфрэмаўна аказвае нам вялікую дапамогу ў

выхаваўчай рабоце. Яна наш добры памочнік, добры дарадчык.

Любоў Яфрэмаўна такая ж, як многія яе сяброўкі. Яна актыўны грамадскі работнік, клапатлівая маці. Яна ніколі і нідзе не адчувае сябе пачочным чалавекам. На вуліцы можа спыніць школьніка, які ўзяў у рот папяросу. Маленькая і кволая жанчына, яна не пабаіцца абараніць дзяўчыну ад п'яных хуліганаў. Мяккая і абаяльная ў адносінах з людзьмі Качалава смела выступае на партыйных сходах, рэзка крытыкуе недахопы ў рабоце ўпраўленчага апарату.

Ва ўпраўленні высока цэняць інжынерны талент Качалавай. Да яе голасу прыслухоўваюцца кіраўнікі служб і аддзелаў, камандзіры аддзяленняў дарогі.

...Удзень і ўначы, у любое надвор'е, у самыя вялікія святы, калі мільёны савецкіх людзей знаходзяцца за святочнымі сталамі, у парках, тэатрах, кіно, на стадыёнах, — нясуць сваю нялёгкую вахту чыгуначнікі. І сярод іх — дыспетчар Любоў Яфрэмаўна Качалава. Іх намаганнем, воляй, розумам няспынна рухаецца велізарны транспартны канвеер краіны.

А. ЮДАНАЎ.

Зінаіда Барадзюк.

РАБОЧЫ — ПРАФЕСІЯ ТВОРЧАЯ

Еўдакія ЛОСЬ

Правадніца

Гэтак міла з табой парадніца
у хаціне, што клічуць — вагон!
Правядзі мяне,

правадніца,
праз паляр'е і поўдня агонь!

Правядзі мяне, ты гэта можаш,
праз завеі і сны садоў,
праз маланкавыя загарожы,
праз навалы аблок і ільдоў!

Пераеханы паралелі,
лёг пад колы

мерыдыян...

А ці ўсе пасажыры паселі,
а ці чысты ў вагоне дывані
Правадніца — не чараўніца,
не чаруе — працуе,

ажно

свет глядзіць і не наглядзіцца
у працёртае ёю акно.

Чай булькоча ў бачку-кадушцы,
добрай ночы не доўга чакаць!

Ёмка месціцца на падушцы
хляпчука-пасажыра шчака.

Непаседа малы не цяміць,
сум чужы яго не пячэ:
правадніцы, ласкавай маме,
быць ды быць у дарозе яшчэ!

А яе хляпчына шчакасты
сам сабе недзе галава...
У яго плывецкія ласты,
у яго рака і платва.

У яго запалкі і трэскі,
ён што хочаш адпаліць адзін...

Спіць спакойненька, без

патраскі

іншай маці здарожаны сын...

Я хачу табе пакланіцца,
клапатлівай душы тваёй,
Дарагая мая

правадніца

з патанелай да часу касой!

Рабочы... Калі вымаўляеш гэта слова, перад вачыма паўстаюць аграмадзіны машын, няспынны шум турбін, цыбатыя краны, шматтонныя прэсы... Адышло ў нябыт уяўленне аб рабочым з рыдлёўкай і сякерай у руках або з бервяном на плячы.

Уявіце сабе доўгі, як акінуць вокам, пралёт цэха. Уздоўж яго адна за адной выстраіліся ў шарэнгі машыны. На іх — разнастайныя лічыльнікі, лямпачкі сігналізацыі.

Ля іх пахаджае чалавек у сінім халаце. Ён глядзіць на паказанні манометраў, тэрмометраў, часам паварочвае тую ці іншую ручку або тумблер (павышае ці паніжае ціск, тэмпературу), затым вяртаецца да невялічкага століка і запісвае паказанні прыбораў.

А дзесьці там, нават, на цэнтральным пульце кіравання, дзесяткі вачэй сочаць за працэсам, што адбываецца ў гэты час у машыне. Глядзяць за паказаннямі прыбораў, мільганнем лямпачак. Калі ўзнікае які-небудзь непарадак, «вочкі»-лямпачкі занервуюцца. І тады паступае каманда «зверху», з цэнтральнага пульта кіравання, — змяніць рэжым.

Такі ён, наш рабочы-хімік. Здаецца, усё проста. Глядзі за паказаннямі прыбораў, запісвай у ведамасць, дабаўляй ці паніжай ціск, слухай па тэлефоне аб замене рэжыму.

Проста, але...

Колькі патрэбна ведаць, колькі прачытаць кніжак, каб дабіцца гэтай прастаты! Жыццё бяжыць. Таго, што ведаў учора, будзе мала заўтра. Трэба паспяваць за жыццём.

Скончыла я прафесіянальна-тэхнічнае вучылішча, атрымала накіраванне на азотнатукавы. Перад гэтым была на практыцы ў Падмаскоўі. Многім дзяўчатам не спадабалася спецыяльнасць апаратчыка. Многія гаварылі, што гэта работа «мужчынская». А я ўсё роўна вырашыла дамагчыся свайго: вучылася ў таварышаў, вучылася на курсах па павышэнню кваліфікацыі. І цяпер у мяне ўжо высокі разрад.

Рабочыя нашай змены не стаяць на месцы, пастаянна павышаюць сваю кваліфікацыю. Света Альхова нядаўна шосты разрад атрымала, іншыя мае сяброўкі па 3—4 разраду працуюць, авалодалі двума-трыма сумежнымі спецыяльнасцямі.

Рабочы сённяшняга дня не можа быць прыдаткам да машыны. Ён павінен быць творцай.

Вось я зноў звяртаюся да Светы Альховай.

На апаратах, на якіх мы працуем, трэба заўсёды падтрымліваць пэўную тэмпературу. Але здарылася аднойчы так, што тэрмометр паказваў значна вышэйшую. Света вырашыла знайсці прычыну сама. Аблазіла машыну, аглядзела ўсё і няспраўнасць ліквідавала, і машыну лепш вывучыла.

А колькі пасля таго, як машына табе добра вядома, можа нарадзіцца цікавых задум! Шмат у нас навінак, рацыяналізатарскіх прапаноў узнікае.

Толькі трэба кінуць папрок нашым дзяўчатам. Вельмі мала мы займаемся рацыяналізацыяй. Узяць хоць наш завод — дзесяткі-другі жанчын рацыяналізатары.

Гэта, на мой погляд, ад нашай сціпласці, нясмеласці. Неяк ужо звыкліся, што рацыяналізатар — гэта мужчына. І калі што-небудзь і нараджаецца цікавае, мы вельмі нясмела стукаемся ў дзверы бюро па рацыяналізацыі і вынаходніцтву. А мы ж таксама змагаемся за зніжэнне сабекошту прадукцыі. І не толькі змагаемся, але і дабіваемся яго. У кожнай з нас ёсць овае, так сказаць, «прафесійныя» тайны. Вось іх і патрэбна раскрываць другім.

Дзе гэта зрабіць? Я думаю, што лепей за ўсё на курсах па павышэнню кваліфікацыі. На кожным прадпрыемстве ёсць такія. Але работу іх трэба крыху змяніць. А то атрымліваецца так, быццам мы вучні і нясмела прыйшлі ў клас. Настаўнік задае ўрок, мы адказваем. А калі б, напрыклад, па зададзенай тэме выступіла адна-другая, расказала, як яна працуе, раскрыла свае тайны, таварышы б падказалі.

У нашай змене мы спрабуем рабіць такія «справаздачы» адна адной. І гэта памагае, асабліва калі ты толькі-толькі пачынаеш свой працоўны шлях.

Пачынаць яго патрэбна добра, каб ён запомніўся на ўсё жыццё. Я ўжо і забылася, як гэта было ў мяне. Звычайна: прыйшла, пачала працаваць. Так і іншыя навічкі.

А калі б мы ўрачыста павіншавалі іх, а затым вопытны работнік уручыў ім інструмент — гэта б не забылася. Хіба ж нельга потым урачыста павіншаваць з перавыкананнем першага задання, з атриманнем першай зарплаты... У чалавека адразу б павысілася гордасць за сваю прафесію.

У нашы дні без творчасці нельга. Рабочы без творчасці — бяскрылая птушка.

Зінаіда БАРАДЗЮК,
апаратчыца Гродзенскага азотнатукавага
завода, дэпутат абласнога Савета
дэпутатаў працоўных

450 ГАДОЎ БЕЛАРУСКАГА КНІГАДРУКАВАННЯ

Злата Прага... Цудоўны горад навукі і культуры эпохі ранняга і позняга Адраджэння. Горад вялікіх свабодалюбівых ідэй Яна Гуса і Яна Жыжкі. Тут у 1517 годзе пасяляецца першы беларускі вучоны — доктар медыцынскіх навук, гуманіст і асветнік Францыск-Георгі Скарына. Натхнёны вынаходствам друкарскага станка ў Еўропе і падзвіжніцкай дзейнасцю Егана Гутэнберга, запалонены цудоўнымі венецыянскімі выданнямі кніг на прастанароднай італьянскай і чэшскай мовах Скарына цвёрда вырашае даць беларускаму народу друкаваную кнігу на яго роднай мове.

Думы гэтыя не давалі спакою вечна імкліваму і няўрымсліваму Скарыне. З далёкага Полацка ён спачатку трапіў у Кракаўскі ўніверсітэт (1505 год), а затым (1512 год) у Італію — у Падуанскі ўніверсітэт. І сёння на ўнутранай сцяне афіцыйнай аўдыторыі гэтага ўніверсітэта красуецца фрэска Скарыны, выдатнага асветніка і гуманістычнага дзеяча агульнаеўрапейскага маштабу.

Высакародным скарынаўскім думам суджана было, нарэшце, здзейсніцца, калі яго радзіма, Беларусь, і родны працоўны народ гібелі ў ярме цяжкай няволі і ваенна-феадальнай эксплуатацыі.

Год 1517 — гістарычны год. Выйшла ў свет у чэшскай Празе першая беларуская друкаваная кніга. Падзея знамянальная для тых часоў, тым больш, што скарынаўскае выданне было адным з самых ранніх у Заходняй Еўропе. Яно з'явілася на сорок восем гадоў раней за першую друкаваную кнігу Івана Фёдарова і яго паплечніка беларуса Пятра Мсціслаўца.

Скарына пачаў з «Псалтыра». І невыпадкова «Псалтыр» на працягу многіх вякоў быў першым чытаннем, незаменным падручнікам, па якім многія пакаленні рускіх людзей — беларусаў, украінцаў, вялікарусаў, — навучаліся першапачатковай грамаце. Не забудзем, што і Максім Горкі «прайшоў «Псалтыр» ад дошкі і да дошкі» пад кіраўніцтвам свайго дзеда Кашырына.

І хоць скарынаўскі «Псалтыр» выйшаў, па традыцыі, на старабалгарскай — царкоўнаславянскай мове, гэта было невыпадкова, бо адпавядала настроям і сацыяльнай псіхалогіі людзей тагачаснага грамадства, для якіх праваслаўе было сімвалам рускага патрыятызму.

Затое астатнія дваццаць дзве кнігі Скарына выдаў на старажытнабеларускай мове. Ён быў першы, хто працерабіў шырокі шлях для беларускай кнігі на прастанароднай мове. Менавіта са Скарыны ў беларускай літаратуры пачынаецца тая народная ідэйная плынь, якая мела перад сабою вялікую прагрэсіўную будучыню, а іменна: пісаць так, як гаворыць сам народ. Гэта азначала наблізіць літаратурную творчасць да народа, да яго кроўных, надзённых інтарэсаў і ствараць кнігі на агульнадаступнай, народнай мове.

Пасеянае Скарыною добрае, разумнае зерне дало неўзабаве багатыя ўсходы. З'явілася цэлая плеяда маладой беларускай інтэлігенцыі, ля калыскі якой, фігуральна кажучы, стаяў гуманіст Скарына. Яго гістарычную справу прадоўжылі беларускія і рускія асветнікі Іван Фёдарав і Пётр Мсціславец, Сымон Будны, Васіль Цяпінскі, Казімір Лышчынскі і многія, многія іншыя.

Дзякуючы іх кіпучай грамадскай дзейнасці і шчыраму імкненню прадоўжыць векапомнае пачынанне Скарыны беларуская і украінская землі пакрываюцца даволі густой, па тым часе, сеткай кнігадрукавання. Пачынаюць дзейнічаць у другой палове XVI і ў XVII стагоддзі кнігадрукарні ў Заблудаве (каля Ваўкавыска), у Нясвіжы, Львове, Астрогу, Лоску (на Вілейшчыне), у Цяпіне, Заслаўі, Куцеіне (каля Оршы), Слуцку, Магілёве, Супраслі і многіх іншых гарадах і мястэчках Беларусі і Украіны.

Так імкліва пашыралася пачатая Скарыною вялікая гістарычная справа агульнанароднай асветы і культуры.

Трэба не забываць, што ўсе гэтыя кнігадрукарні, асабліва так

званыя брацкія, выпускалі не толькі «богаслужбовыя кнігі». Большасць іх выданняў — кнігі свецкія, у пераважнай большасці падручнікі для брацкіх рускіх, гэта значыць, беларускіх школ: граматыкі, буквары, кніжкі па матэматыцы, геаграфіі і іншых «прыкладных навук». Дастаткова сказаць, што па «Граматыцы» М. Смятрыцкага, двойчы выдадзенай у Беларусі, навучаўся вялікі Ламаносаў і назваў яе «вратамі вучонасці».

Многа соцень назваў кніг выдалі беларускія друкарні ў XVI—XVII стагоддзях. Тыражы, па тым часе, былі агромністыя — сотні экзemplараў.

Піянеры беларускага кнігадрукавання не падазравалі, відаць, якія тытанічныя маштабы набудзе іх пачынанне. Але дзеля гэтага павінна была перамагчы пралетарская рэвалюцыя ў Расіі, якая адкрыла перад вызваленымі народамі неабмежаваныя прасторы развіцця эканомікі і нацыянальнай культуры.

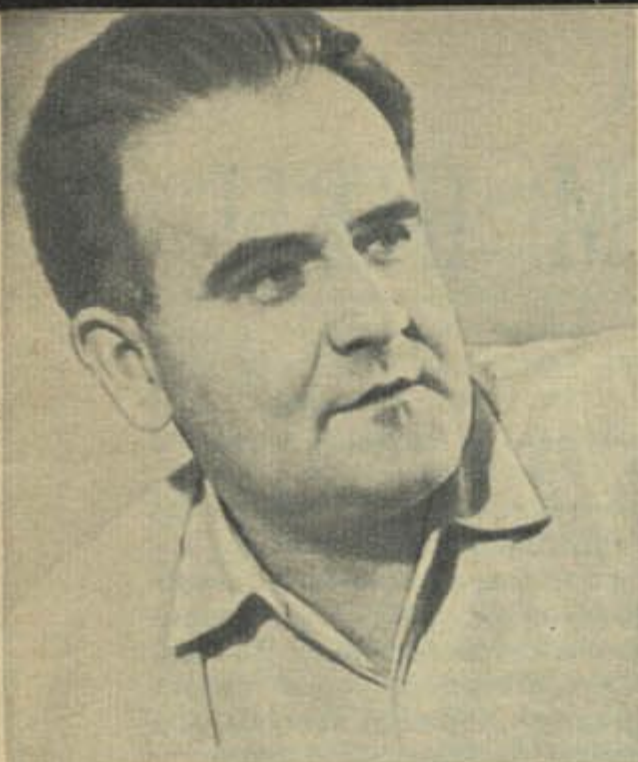
Народ наш славіць у дзень 450-годдзя беларускага кнігадрукавання яго пачынальніка — вялікага Скарыну. І хоць ён перакладаў і выдаваў не свецкія творы, а Ветхі Завет — тым не менш, у сваіх прадмовах і пасляслоўях да выпушчаных ім кніг выдатны асветнік і гуманіст бескампрамісна даваў, што Біблія — ніякі не «свяшчэнны», а чыста літаратурны твор. Яна напісана звычайнымі, смяротнымі «вучонымі дактарамі і летапісьменнікамі», як слушна падкрэслівае Скарына, напісана на аснове вуснай паэтычнай творчасці блізкаўсходніх народаў. І гэта нічога агульнага не мае з цемрашальскім тлумачэннем Бібліі клерыкальнымі фанатыкамі і клікушамі.

Справа, пачатая Скарыною 450 гадоў таму назад, набыла сёння грандыёзны размах у Савецкай Беларусі дзякуючы Савецкай уладзе. Будучыня абяцае яшчэ больш багатыя здабыткі на ніве гаспадарчага і нацыянальна-культурнага будаўніцтва.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

ПАЭТ ПРЫГАЖОСЦІ

(Да 50-годдзя з дня нараджэння Янкі Брыля)

фашыскага палону, змагацца з гітлераўцамі ў радах партызанскай брыгады «Камсамолец».

Вайна загартавала юнака, пачагла глыбей зразумець жыццё і людзей, па-новаму ацаніць многія з'явы. Але і праз суровыя выпрабаванні пранёс ён сваю любоў да ўсяго чыстага, добрага, прыгожага.

Вострае адчуванне прыгажосці зямлі, прыроды, чалавека, свежасць пачуццяў, уменне бачыць паэтычнае ў самым на першы погляд звычайным — адна з выдатных рыс шматграннага таленту Брыля.

Брыль — паэт лагоднай, працавітай і мужнай Беларусі, паэт свайго роднага кутка — Наднямоння. Яму дарагі гэты край, дзе непраходная пушча з гушчарамі спрадвечнага ельніку і меднаствольнай сасной змяняецца ўзвышшамі з буйным гарохам на ўзгорках, шыпшынай і ляшчэўнікам у ярах.

Тонкай успрымальнасцю да ўсяго прыгожага, уменнем бачыць і разумець характэрныя валодаюць і любімыя героі пісьменніка. Брылю падабаюцца людзі, якія не растрацілі чыстых пачуццяў, «так шчодро

адпушчаных нам пры ўступленні ў жыццё», якія змаглі захаваць высокачалавечнае ўспрыняццё свету. Пісьменнік упэўнены, што здольнасць адклікацца на прыгажосць непасрэдна вызначае чысціню маральных крытэрыяў чалавека. Той, хто і ў сталасці не забыўся любіць характэрна, ніколі не здрадзіць высокім ідэалам добра і справядлівасці.

Героі Брыля — людзі рознага характару і біяграфіі. Але пры ўсёй іх непаўторнасці ёсць нешта такое, што аб'ядноўвае іх. Гэта паэтычны погляд на свет, здольнасць да інтэнсіўных духоўных перажыванняў, унутранае непрыманне ўсяго амаральнага.

Здарылася так, што прыгажуня Галя — сірата з самай беднай у Гаросіцы хаты — пайшла замуж за нялюблага багатага хутараніна. Шмат давялося пакутаваць ёй, зазнаць і гора, і здзеку. Але Хамёнкі не перарабілі яе на свой лад. Яна засталася той самай Галей, што некалі даверліва цягнулася да ўсяго прыгожага і светлага. Такая маладая душа гэтай жанчыны, такі моцны яе парыў да новага, радаснага жыцця, што чытач верыць: да Галі

яшчэ прыйдзе шчасце (апавяданне «Галя»).

Стары Вячэра (апавяданне «Надпіс на зрубе») прарыбачыў не якіх-небудзь трыццаць і тры гады, як той, што злавіў залатую рыбку, а ўсе семдзесят пяць. Многія рыбакі не памятаюць нават, калі гэта дзеда празвалі «каралём вугроў» — «найбольшым майстрам па лоўлі той дзівоснай рыбы, якая ў навальнічныя ночы выходзіць з глыбіняў на бляск маланкі і скача, як вужака, над хвалямі». Жыццё старога стала для яго ўнукаў амаль легендай. Іх дзед быў «і на японскай, і на мікалаеўскай, і з панамі за возера ваяваў». Але, пражыўшы доўгі век, Вячэра застаўся такім жа непрымірым да тых, што толькі глядзяць, каб «дзе-небудзь уварваць, адскубсці, пацягнуць». Дзед і сабе не даруе нават найменшага адступлення ад праўды. Усё жыццё яго па-сапраўднаму велічнае і сумленнае.

У сваіх творах Брыль апявае чысціню, маральную нязломнасць чалавека, яго адданасць высокім ідэалам Радзімы. Пісьменніку-гуманісту Брылю дарагі вольны чалавечы дух, які вечна імкнецца да пазнання шырокага свету, да характэрна, да праўды. Мастак нястомна шукае прыгожае ў чалавеку, адкрывае тое лепшае, што ўзвышае яго, кліча на штодзёны подзвіг у імя шчасця і жыцця на «зямлі людзей».

Л. ГУСЕВА.

ЖЫВАТВОРНЫ ЖНІВЕНЬ

Жнівень месяц, у якім спаўняецца 50 год з дня нараджэння Пімена Панчанкі, уяўляецца сімвалічным і для яго паэзіі. Вершы Панчанкі, народжаныя і напоеныя сокамі і наветрам зямлі, па якой ходзім і ўсе мы, яго сучаснікі, нагадваюць добры, запрацаваны нялёгкай працай жнівеньскі ўраджай — калі даспеў і наліўся жыццём і колас, і яблык, а разам з імі і вершы паэта...

Чытачы «Работніцы і сялянкі» ад усяго сэрца жадаюць Пімену Панчанку і яго паэтычнаму жніўню жыватворных дажджоў і сонца.

Пімен ПАНЧАНКА

Нашым сынам

Не гаруйце, хлопцы,
Што нарадзіліся позна,
Што замест рамантыкі —
У вас нуда граматыкі.
Вы яшчэ на подзвігі
Атрымаеце позвы,
І па вас наплачуцца
Сёстры і маткі.

Не журыцеся, хлопцы,
Што нарадзіліся рана,
Вы нарадзіліся
У самы добры час:
Вы бачылі ўчора
На блакітных экранах
Першага пешахода
Завоблачных трас.

А я нарадзіўся
У вялікім Семнаццатым,
Гэты год запомніць
Трэба нам усім:
Рэвалюцыя —
Пачатак касманаўтыкі;
Нашай праўды,
Нашай славы,
Нашых сіл.

Не забудзьце, хлопцы,
Перад стартамі
Успомніць наша гора,
Нашы страты.
А заганы нашы,
Страхі і хваробы
Пакідайце
За зямным парогам.

ЛЮБЛЮ ЗАЛОЧАНЫЯ ЗБОЖЖАМ НІВЫ

Песні маёй матулі былі сумныя да слёз: «Ой, палыя, палыя — трава горкая, а доля мая яшчэ горшая», альбо: «Ах ты, доля мая, дзе ты дзелася? Ці ты ў агні згарэла, ці ўтапілася?» Якая доля, такія і песні былі.

Я ніколі не забуду, як расказвала маці пра свой лёс. Працавала яна ад ранку да змяркання, на сонца не было калі зірнуць, а ні пашаны, ні павягі ёй не было. Я таксама працую шмат. Мяне не прымушаюць: я, як і маці мая, працавітая. Стараюся, каб усюды было добра — у полі, на ферме і дома. Аднак лёс мой зусім інакшы. Не таму, што я нарадзілася больш шчаслівая. Інакшы лёс майму пакаленню прынёс Вялікі Кастрычнік.

Я, як і маці мая, «люблю наш край — старонку гэту, дзе я радзілася, расла, дзе першы раз пазнала шчасце...» Люблю, як мая маці, залочаныя збожжам нівы. «І песню родную люблю я, што дзеўкі ў полі запяюць...» Гэтая любоў навечна звязала мяне з роднай зямлёй.

Вось ужо каторы год пасля Лужаснянскага сельскагаспадарчага тэхнікума я працую брыгадзірам у саўгасе «Валосавічы», у вёсцы Турыца. Усёй зямлі ў нас — як у невялікім калгасе: 630 гектараў. А зямля тая на пагорках ды між кустоў. На трактары не разгонішся і на камбайне не размахнешся. Працаздольных у брыгадзе — 16 мужчын і 16 жанчын. Брыгада комплексная: ёсць ферма, а на ферме дзвесце кароў. Апроч нашае брыгады, у саўгасе яшчэ дзёсяць. Там гаспадарку ўзначальваюць мужчыны. Часта пыталі ў мяне: «Ты, Аляксееўна, ці не з суседняга раёна людзей наймаеш? Такі комплекс у цябе і спраўляешся». Я адказвала: «Свае людзі добрыя, робяць добра».

Мясцовыя сяляне спакон веку наракалі на зямлю: маўляў, яна ўраджайная толькі на хмызняк. А калі намалоціш з гектара пудоў трыццаць — сорок збжыны, то і добра. Цяпер зусім іншае. Летась мы сабралі жыта з гектара па 20 цэнтнераў, пшаніцы — 18.

— Ты, Аляксееўна, чарадзей, — казалі мне мясцовыя людзі, — ніколі такога ўраджаю не бывала тут.

А які я чарадзей! Я ж аграном па спецыяльнасці. От хлеб, бульба і лён выраслі дабрэнныя.

Летась за лён толькі звяно Феадосіі Скіпскай атрымала калі трох тысяч рублёў прэміяльных. Дванаццаць даярак, якія даглядаюць і дояць больш двухсот кароў, атрымалі столькі ж прэміяльных і за малако.

Жартам ці сур'ёзна нехта з нашых брыгадзіраў кінуў рэпліку на сходзе:

— Паспрабуй з Аляксееўнай спаборнічаць. Пераходны Чырвоны сцяг па надоях ужо каторы год не выпускае з рук, а цяпер ледзь не ўсе прэміяльныя ў саўгасе забірае.

Што праўда, то праўда. Стараемся працаваць, дамагаемся

і поспехаў. Што ні год мы пераможцамі ў саўгасе амаль па ўсіх паказчыках.

Не так даўно брыгадзіры і перадавікі саўгаса прыехалі да нас у брыгаду паглядзець нашы турыцкія землі, пасевы, павывалі на ферме. Прызнацца, нічога незвычайнага не ўбачылі. Усе працуюм дружна, старанна, дбайна. Юбілейны год Савецкай улады мяркуем сустрэць з лепшымі паказчыкамі. За дзёсяць месяцаў здадзім дзяржаве малака столькі, колькі летась за ўвесь год. Радуюць і сёлетнія ўраджаі. Карацей кажучы, год з году памнажаем і памнажаем нашы багацці.

Экскурсанты прыйшлі да мяне дадому. Зацікавіліся: як гэта — жанчына мае сям'ю і спраўна вядзе гаспадарку ў брыгадзе. Сям'я ў мяне не дужа вялікая: трое хлапчукоў і муж. Дзеці — школьнікі, старэйшы, Алёша, сёлета пойдзе ў сёмы клас. Вядома, дамашнія справы ў жанчыны шмат адймаюць часу і энергіі, трэба ж і ў печы выпаліць, сняданак і абед зварыць. Абмыць, абшыць усіх. А там сякая-такая і свая гаспадарка, трэба дагледзець. Скажаць, каб хлопцы мае былі ўвішныя ля дому, дык не. Добра, калі з мужам папалам у печы выпалім, а на хлопцаў пакуль што не спадзяюся. Аднак, скажаць па праўдзе, дома ў мяне не горш, як у людзей.

Госці пыталіся: адкуль у мяне столькі энергіі бярэцца? Як я спраўляюся з усім? Я ж яшчэ і дэпутат райсавета.

Я адказала словамі маёй любімай паэтэсы Канстанцыі Буйлы: — Люблю людзей, люблю зямлю... Люблю край родны мой.

І сапраўды так. Люблю край родны мой і дбаю пра лепшую будучыню свайго саўгаса, свайго брыгады. Мару пайсці вучыцца далей — завочна ў Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію. Праўда, муж спярша пачухаў патыліцу — калі буду на сесіі, то дзядзёцка аднаму паліць у печы. Аднак пагадзіўся. Будзе памагаць. Ён у мяне добры.

Напярэдадні юбілею Савецкай улады падвядзём у саўгасе вынікі сельскагаспадарчага года. Спадзяюся, што наша брыгада парадзе юбілей новымі, яшчэ лепшымі дасягненнямі.

На будучыню планы ў нас вялікія: механізаваць працаёмкія работы на ферме, каб замест дванаццаці даярак працавала шэсць. Пабудаваць новы клуб. Па новаму генеральнаму плану рэканструяваць нашу вёску.

Шмат што нам цяпер пад сілу. Шмат якімі здзяйсненнямі парадзем нашу Лепельшчыну.

Вось і цяпер, калі пішу гэтыя радкі, чую, як спяваюць у полі дзяўчаты жніўныя песні. Яны не сумныя і не жалобныя, як песні маёй матулі. Цяпер у нас песні вясёлыя, радасныя. Песнямі мы славім нашу долю шчасную, працу вольную.

Ды як жа не любіць шчырай, адданай любоўю наш край — старонку гэту, залочаныя збожжам нівы...

А. ГАРЛАЧОВА,
брыгадзір комплекснай брыгады
саўгаса «Валосавічы» Лепельскага раёна.

АДУКАЦЫЯ І МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ

Размах народнай адукацыі ў Беларусі вельмі шырокі. Прыкладзець хоць бы адну, але вельмі паказальную лічбу: на кожныя 10 000 жыхароў рэспублікі сёння прыпадаюць 133 студэнты.

Да Вялікага Кастрычніка на Беларусі не было ніводнай вышэйшай навучальнай установы. Цяпер тут працуюць 28 ВНУ і 126 тэхнікумаў, дзе навучаецца чвэрць мільёна чалавек. У 185 навуковых установах пра-

цуюць 14 з лішнім тысяч навуковых работнікаў.

У 138 прафтэхвучылішчах рэспублікі навучаюцца 60 000 юнакоў і дзяўчат.

У БССР працуюць 23 547 калектываў мастацкай самадзей-

насці, 29 народных тэатраў, 500 майстроў народнага мастацтва.

Цяпер у рэспубліцы 8 выдавецтваў, 32 паліграфічныя прадпрыемствы, 386 кніжных магазінаў і 1063 кіёскі. У 1966 годзе ў рэспубліцы выйшла з друку 1741 кніга агульным тыражом 21 019 тысяч экзэмпляраў. У БССР выдаюцца 151 газета, 23 часопісы.

ГЛУХА стагнаў за сцяною вецер, жаласна завываў у правадах. А то наляціць і хлешча, барабانیць па акне. Плачуць шыбы, плача пад акном адзінокая бярозка. А вецер носіцца, рагоча над ёй. Вось сарваў запознены лісток, пакруціў і шлёпнуў на мокрае шкло.

Скрозь шум ветру чулае вуха Зінаіды Лук'янаўны ўлавіла далёкі крык паравоза. «Федзя! Гэта ён. Заўсёды вась так, калі вяртаецца».

Прынесла дроў, запаліла ў печы. Калі дровы весела затрашчалі, яна прысела да стала, дастала яшчэ раніцай атрыманае ад Толі пісьмо.

«...Мама, дарагая мама,— прачытала яна ўжо каторы раз.— Ты не ведаеш, як я рады за цябе. Нават камандзір роты сказаў мне: «Ганарыцца такой маці трэба». Ты разумееш, я нават не ведаў нічога. І раптам чытаю «Известия» і вачам сваім не веру: «Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР... ўзнагародзіць даярку калгаса «Шлях камунізма» Мін-

Але хіба Валянціна Андрэеўна лёгка адступіць?

— А добра, далібог, добра,— усміхнулася яна.— Ты і раней пісала вершы? Мы столькі працуем разам, а я і не ведала.

Часта бывае так. Жывеш з чалавекам побач, бачыш кожны дзень, і думаецца, што ведаеш яго. А ён раптам выпадкова адкрыецца табе зусім нечаканым бокам. І быццам упершыню яго сустрэў. І хочацца яшчэ больш ведаць пра яго.

У гэты вечар Зінаіда Лук'янаўна расказвала пра сябе.

Бацька, памёр, калі яна толькі ў першы клас пайшла. У маці іх было чацвёра ды прыёмных дзяцей двое. Маці на ферме працавала, дык Зіна памагала ёй. Ну, а потым ужо скончыла сем класаў, пайшла вучыцца ў Мінскую медыцынскую школу. Толькі здала апошні экзамен — грывнула вайна. Прыехала на выхадны дадому ды так і асталася. Жыла з маці ў вёсцы. А потым, пасля вайны, паслалі яе ў Мінскую абласную бальніцу на працу. Паўтара года працавала там. Замуж выйшла. Муж — памочнік машыніста. Але маці адна, давялося вярнуцца, сталі памагаць ёй дом будаваць, бо ўсё згарэла.

...І прыйшла Зінаіда Лук'янаўна на ферму. І тут нялёгка. Не хапала корму жывёле. Такая вайна прайшла! А тут яшчэ загадчык фермы часцей заглядаў у чарку, чым на скацінны двор.

— Паслухай, Валя,— сказала яна сяброўцы,— як жа так? З кармамі як варвары абыходзімся. Рвем колькі хто можа. А сена вакол павеці ў гразі ляжыць, пад нагамі валяецца.

— Будзе тое, што і летась: раскрывалі дахі і кароў кармілі. А! — махнула тады рукой Валянціна Андрэеўна.

Толькі ўвечары з'явіўся загадчык фермы, заплятаючыся нагамі і языком.

«Хопіць,— вырашыла Зінаіда Лук'янаўна,— далей так немагчыма».

А праз два дні выступіла на справаздачным сходзе. «Ведаеш, Мікалай, не крыўдуй. Хоць ты і дзевяр мне, але скажу адкрыта: не ў сваіх ты санях».

І пракацілі Мікалая на вараных. Не затрымаліся доўга і яго пераемнікі. А іх пяць чалавек змяніліся за два гады.

— Ведаеш што, Зіна,— сустрэў яе аднойчы старшыня Сцяпан Якаўлевіч Валёк,— вазьмі ты гэту гаспадарку ў свае рукі.

— А як жа з маёй групай?

— Перададзім каму-небудзь, знойдзем даярку.

— Што вы, я не згодна так.

— Значыць, збаялася? Адмаўляешся?

— Не, даіць я буду, а загадчыцай фермы на грамадскіх асновах стану працаваць.

Здзівіўся старшыня: такога яшчэ не было. Аднак вынікі 1964 года абверглі ўсе сумненні. Ферма Зінаіды Дзяргай заняла першае месца па калгасу, а сама яна выйшла ў лік перадавікоў Мінскай вобласці, надаіўшы ад каровы па тры з палавінай тоны малака.

Пачалі прыязджаць да Зінаіды даяркі за вопытам, зачасцілі карэспандэнты. А яна працавала па-ранейшаму, старалася.

Аднойчы трэба было аформіць чырвоны куток. Зіна ўспомніла сваё захапленне маладосці, любоў да малявання. І чырвоны куток, аформлены ёю, быў прызнаны лепшым у раёне. На аглядзе

райком партыі і райвыканком прэміравалі яго радыёлай.

Калектыў на ферме дружны. Захварэла аднойчы даярка Надзея Пракопаўна Дзяргай. Яе кароў усе даілі, а заробленыя працадні запісвалі на рахунак хворай.

...Доўга сядзелі ў гэты вечар сяброўкі. Даўно ўжо вярнуўся з работы Фёдар Фаміч, муж Зіны. Нарэшце Валянціна Андрэеўна ўстала, зірнула на будзільнік.

— Ой, засядзелася я!

Праводзіўшы сяброўку, Зінаіда Лук'янаўна паспела ўжо заснуць, калі ў акно неспакойна пастукалі. У густой цемры Фёдар Фаміч убачыў постаць жанчыны. Запаліў святло. У пакой улегла Яўгенія Гладкая.

— Зіначка, дарагая, памажы, калі ласка! Сашка мой памірае. Гарыць увесь, кідаецца!

Зіна хуценька накінула кажушок.

— Ты не чакай, Федзя, кладзіся. Я можа і затрымаюся,— кінула яна ўжо з кухні.

Фёдар Фаміч прайшоў па пакоі. Раз, другі... «Закурць, ці што?» — і пацягнуўся ў тумбачку па цыгарэту. Пад руку трапіла запіска.

«Дарагая Зінаіда Лук'янаўна, у пятніцу генеральная рэпетыцыя. Прыходзьце абавязкова ў клуб, у нядзелю выязджам з канцэрта. Падрыхтуйце ўласныя вершы». А ўнізе подпіс: Нінель Нікіфаровіч.

Фёдар Фаміч узяў цыгарэту.

— Эх, і непаседа. І як толькі яна паспявае ўсюды, як у яе сіл хапае! — паківаў ён галавой.

Выйшаў на кухню, дастаў кошык і паचाў на сняданне абіраць бульбу.

В. СІНЦА.

Новыя высокаўраджайныя гатункі лубіну вывелі супрацоўнікі Гродзенскай сельскагаспадарчай доследнай станцыі. На здымку: загадчык аддзела селенцыі і насенняводства зернебабовых культур станцыі кандыдат сельскагаспадарчых навук К. С. Кананкоў і тэхнік Я. А. Рудкевіч аглядаюць квітнеючыя пасевы. Фота І. Змітровіча. (БелТА).

БЫЦЦАМ СУСТРЭЎ УПЕРШЫНЮ

скага раёна Дзяргай Зінаіду Лук'янаўну ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга». Як я ўзрадаваўся...»

Зінаіда Лук'янаўна апусціла пісьмо. Зняла з Толевай этажэркі вучнёўскі сшытак, падсунула бліжэй чарніліцу. Раптам у сенцах пачуліся крокі. Зінаіда Лук'янаўна паднялася насустрач.

— Валя? Заходзь, заходзь. Распра-найся. Здарылася што-небудзь?

— Не. Проста зайшла ў кантору, а старшыня і гаворыць: «Зайдзі да Дзяргай і скажы, што заўтра раніцай у Мінск еду. Ёй трэба на сесію абласнога Савета, вась і падвяду, няхай пачакае».

— Дзякую. А я ўжо аўтобусам збіралася ехаць.

Валянціна Андрэеўна заўважыла карціну, якая стаяла ля сцяны.

— Што гэта за карціна? — спытала яна. Падышла бліжэй. — Ды гэта ж наша ферма. Далібог, вунь і Надзея Дзяргай за каровамі ідзе да рэчкі. Хто гэта маляваў?

Зінаіда Лук'янаўна сумелася:

— Ды я... для чырвонага кутка. А гэту вось у школу прасілі аддаць.

— А гэта што? Вершы нейкія?

— Не... але,— збянтэжылася Зіна.— Проста так, ад няма чаго рабіць. Пісьмо вась Толю адпісваю.

— Вершамі?

— Вершамі.

— Прачытай,— загарэлася Валянціна Андрэеўна.

— Ды што ты, я ж яму аднаму пішу.

ВІВЕЯ

Ірына КЛІМАШЭЎСКАЯ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

Настрой у Лемеша і так быў вельмі кепскі з учарашняга дня, а тут яшчэ—на табе!—сярод роўнай дарогі аўтобус стаў на ўсе чатыры колы і ні з месца. Добра, што хаця не ў чыстым полі, а ля ўезду ў сяло.

Шафёр на крыкі пасажыраў толькі плячыма паціскаў, панура корпаючыся ў матары, затое нейкі дзед-філосаф (заўважце, пры любой падзеі абавязкова знойдзеца свой філосаф, калі не прарок) дабрадушна даводзіў, што аўтобус—ён не конь, яго ні бізуном, ні аўсом не ўлагодзіш.

Учора позна ўвечары, калі Лемеш вярнуўся ў гасцініцу, працягваючы думаць пра чалавека, з якім правёў чатыры дні, прыпамінаючы яго словы, круглыя і гладкія,

як більярдныя шары, яму неадступна, упарта здавалася, што ён. Лемеш, не зразумеў, не ўбачыў, не адчуў чалавека, пра якога яму трэба было пісаць і дзеля якога ён прыехаў у гэты далёкі мястэчкі край. І чым больш ён думаў, прыпамінаў, тым мацней становілася раздражненне і супраць гэтага чалавека, і супраць самога сябе, і супраць рэдактара, які вечна вынаходзіць новыя рубрыкі і новыя ракурсы, лежачы на канапе.

Лемеш добра ведаў, што гэта не так, што рэдактар не быў нават у далёкім сваяцтве ні з Манілавым, ні з Абломавым, але зараз яму было проста неабходна на кім-небудзь спагнаць злосць, і ён не шкадаваў ні сябе, ні іншых.

Пазней, ужо засынаючы, ён успомніў усмешку свайго героя—«чалавека непрыкметнай прафесіі»—усмешку тонкую, далікатна-разумеючую, і нават перасмыкнула яго, нібы нешта саромнае ўспомніў, ганебнае для сябе. «Не буду пісаць!—рашыў ён.—Чорт яго бяры! Няхай хоць вымову закоцаць, не буду!» І з гэтай рашучасцю нарэшце заснуў.

Але раніцай з ім разам прачнуліся ўчарашнія думкі пра сваю бяздарнасць, пра няўменне разгледзець у чалавеку штосьці добрае, патаемнае. Вось убачылі ў гэтым чортавым Палуянаве адны плюсы і ў гаргандлі і ў аблгандлі. Наслухаешся, дык хоць героя эпохі з яго пішы. Вось і пісаў бы... Няхай сабе рукі потныя ды мяккія, усмешка прыказчыцкая, што з таго? Хто даў права журналісту разлічваць так на свае эмоцыі, смутныя адчуванні і здагадкі?

Лемеш адышоў далёка ад аўтобуса і цяпер крочыў ўдоўж вясковай вуліцы, абсаджанай таполямі. Таполі, павеснаваму чорныя і вільготныя, ледзь прыкметна пагойдваліся на цёплым ветры, і здавалася Лемешу, што патыхае ад іх асаблівым, тапаліным подыхам, гаркавым і свежым.

Вуліца скончылася, і проста перад ім, хоць рукой дакраніся, паўстала ўскраіна лесу. Вуліца ішла далей, у лес, і гублялася ў елках і асінах, і Лемешу раптам захачалася пайсці па прасёлку, засыпанаму ігліцай і леташнім бурым лісцем.

Яму здалася раптам, што на яго глядзяць. Ён узняў вочы і ўбачыў, што з акна чайной яго сапраўды разглядае жанчына ў белай, нізка завязанай касынцы. Яна глядзела на яго пільна, не тоячыся, і, сустрэўшы яго позірк, заківала радасна, па-дамашняму: заходзьце, маўляў, адчынена.

Цяпер ужо няёмка было не зайсці. Апрача таго, у позірку жанчыны, у тым, як яна ўсміхалася добрай і зусім не «службовай» усмешкай, прыгадалася яму нешта даўняе і знаёмае.

— Вось,—сказаў ён, спыняючыся на парозе чайной,—аўтобус зламаўся, гуляю...

— Ну, правільна,—усё яшчэ ўсміхаючыся, сказала яна, пазіраючы на яго з той мілай, дзіцячай пільнасцю, якая кранула яго і здалася знаёмай,—хутка і абедальна пара.

Лемеш павольна азірнуўся навокал і падзівіўся той хатняй—не чыстаце, не парадку, якія не так ужо рэдка сустракаюцца нават у аўтадораўскіх чайных, але іменна хатняй нейкай, цёплай і проста абстаноўцы гэтага даволі прасторнага, абшывага светлым дрэвам пакоя. Тут, праўда, не бачна было прыкмет староўскага мадэрна, бляску пластыкаў, але Лемеш ацаніў разумную старамоднасць таго, хто здагадаўся наперакор ведамаснай модзе не калечыць старую, з невялікімі вокнамі будыніну навамодным інтэр'ерам. Белыя фіранкі на вокнах, герань на падконніках, масліная дубовая горка з пасудай, моцныя сталы з такімі ж моцнымі крэсламі, ля парога вешалка, якой можна смела даверыць і нейлонавае футра і пудовы аўчыны кажух,—усё гэта надавала чайной тую натуральную прыгажосць, якую прынята называць прыгажосцю мэтазгоднасці і якой, на думку Лемеша, здраджваюць людзі, не здольныя або не жадаючыя думаць разумна.

Пакуль Лемеш ацэньваў разумны сэнс ці то калгаснага кіраўніцтва, ці то гаспадыні гэтага дома, падыйшлі яшчэ некалькі пасажыраў—таварышаў яго па няхчасцю, і сярод іх той самы дзед-філосаф. І тут яшчэ раз Лемеш па вартасці ацаніў магутную вешалку, калі яна, не рыпнуўшы, прыняла на сябе цяжар складанай дзедавай амуніцыі.

— Дзядуля,—засмяялася гаспадыня,—вясна на вуліцы, а вы ў трох кажухах.

— Не бойся, дачушка,—па-свойску абняў яе дзед.—на Першае мая ў трусіках прыеду.

Лемеш сеў за стол бліжэй да стойкі, заказаў шклянку чаю, потым папрасіў дазволу закурыць. Яна не кінула, але нахіліла галаву набок, да пляча, і зноў Лемеш паду-маў, што калісьці сустракаў і нават добра ведаў яе.

Дзед з вясёлымі жартамі еў гарачую бульбу, яешню з салам і салёныя агуркі, піў чай упрыкуску, смяшыў су-седзяў, смяўся сам. Смяялася і яна, то паяўляючыся ў пакоі, то знікаючы за дзвярыма кухні, а Лемеш усё ва-рушыў і варушыў сваю памяць, адшукваючы ў ёй гук гэтага смеху, крыху глухаваты і цёплы; пільны погляд прастадушнага дзіцяці, якое не ўмее скрываць сваёй ці-каўнасці і не ведае, што яе чамусьці трэба скрываць.

Абедалі доўга, не спяшаючыся. Потым прыйшоў ша-фёр, сумна падсеў да стала, кінуўшы шапку на падакон-нік—і пытаць не трэба, як там справы з аўтобусам. Па-сажыры засумавалі, а Лемеш ледзь не ўзрадаваўся, слу-хаў, як за дзвярыма кухні звяніць пасуда, якую яна са-брала са сталоў і панесла мыць.

Пакрыху народ разышоўся хто куды. Стала ціха, і яна прыціхла там, за кухоннымі дзвярыма. І ў гэтай цішыні зноў пачалі вярэдзіць яму душу думкі аб нямілым чала-веку Палуянаве: нарыс пра яго павінен вячаць паласу, прысвечаную службе быту. Думка гэтая мучыла яго, як зубны боль і як зубны боль здавалася жорсткай і неда-рэчнай абавязковая неабходнасць пісаць пра чалавека, у прыгажосць і дабрату якога ты не паверыў і не можаш верыць.

Цішыню абарваў гарматны стрэл дзвярэй, і ў чайную ўварваліся двое хлапчукоў, адзін са смехам, другі з ва-яўнічым крыкам. Зараз жа з кухні выбегла яна і, раскі-нуўшы рукі, прыняла ў абдымкі меншага, які бег напе-радзе і смяўся. Старэйшы прысеў на канапу, сунуўшы далоні між каленяў і скоса, раўніва пазіраючы на абняў-шыхся. Потым не вытрываў, устаў, і абодва яны, ужо немалыя дзеці, гадоў па чатырнаццаць-пятнаццаць, пры-хінуліся да яе з двух бакоў, і яе рукі так хутка і пя-шчотна гладзілі іх плечы, нібы збіраліся абараніць ад нейкай бяды-крыўды. І тут Лемеш, быццам успыхнула ў памяці, пазнаў яе:

— Вівея?—паклікаў ён, яшчэ сумняваючыся, але ўжо верачы, што гэта яна.

Яна ўсміхнулася, усаджваючы дзяцей за стол.

— А я ўсё гадала, ці пазнаеш...

— Ты мяне пазнала?

— Адразу. Яшчэ калі за акном стаяў.

— Твае?—кінуў ён на дзяцей.

— А як жа!—з гордай любоўю сказала яна.—Хіба і іх забыў?

Яна крыху нахмурыла бровы, і ён зразумеў, што яму штосьці забараняецца. І тут жа здагадаўся, што яму за-бараняецца ўспамінаць уголас. Уголос пры гэтых дзецях, якіх ён памятаў,—вядома, калі гэта яны. Калі гэта тыя ж хлопчыкі-пагодкі, чатырох і пяці гадоў, якія віслі пад вокнамі іхняга класа і на ўсе галасы клікалі дзяўчынку з трэцяй парты, клікалі, пакуль яна, спытаўшыся ў нас-таўніка, не выходзіла з класа на ганак, і тады яны або-два кідаліся да яе, прыхінаючыся з двух бакоў, і рукі яе гэтак жа, як толькі што, хутка і пяшчотна гладзілі іх плечы.

Гады за два да таго маці гэтых дзяцей кудысьці па-ехала з сяла і знікла, пакінуўшы дзяцей на старую ба-бульку, якой, відаць, толькі гэтых клопатаў і не хапала, каб закончыць свой век. Пакуль праўленне хадайнічала наконт дзіцячага дома, Вівея, дзіўная дзяўчынка, узялася даглядаць дзяцей ды так любоўна і добра даглядала, што клопаты неяк самі сабой зацягнуліся, дзеці ўжо называлі Вівею мамкай, а сама яна шыгала носам, як толькі бабы пачыналі яе вучыць розуму, каб не давала жыцця стар-шыні і ўладкоўвала дзяцей, бог іх ведае чых, у дзіця-чы дом.

Даўняя гэта гісторыя, якая загубілася ў гарачцы і лі-хаманцы выпускных экзаменаў, а пасля і зусім была за-бытая Лемешам, ні з таго, ні з сёння ажыла ў гэтым далё-кім ад яго родных месц краі, і ён ужо не мог зразумець, як забыў гэтую дзяўчыну з такім рэдкім імем—Вівея, добраахвотную семнаццацігадовую мамку чужых, некім кінутых дзяцей. Забыць і ні разу ў час сваіх рэдкіх на-ездаў у роднае сяло не пацікавіцца, дзе яна і што з ёю сталася.

Хлопчыкі абедалі, зрэдку абменьваючыся позіркамі, поўнымі смеху і значэння, зразумелага толькі ім адным ды яшчэ, бадай, Вівеі. Яна сядзела за іх сталом, падпёр-

шы галаву рукамі, у белай сваёй нізкай касынцы над ру-сымі бровамі, і глядзела на іх пільным, поўным смеху позіркам аднадумцы. Зрэдку яна пераводзіла позірк на Лемеша, нібы запрашаючы і яго падзяліць яе радаснае здзіўленне перад гэтымі прыгожымі, моцнымі хлопчыка-мі, у якіх такія добрыя, светлыя твары і вясёлыя сніня вочы.

«А яны ж і падобны да яе»—падумалася Лемешу. І мноства пытанняў, якія ён хацеў і не мог зараз уголас задаць ёй, раптам здаліся яму лішнімі, пустымі. І тое, як яна ўхітрылася павялічыць свой узрост, каб пятнаццаці-гадовы хлопчык мог лічыць маці яе, амаль дваццацівась-мігадовую. І тое, як склалася яе асабістае жыццё: хіба лёгка выйсці замуж з двума дзецьмі? І як гэта сталася, што яна, здольная, амаль ці не першая ў класе, не вучы-лася больш і асталася без адукацыі, працуе ў чайной? Усе гэтыя пытанні, паднятыя ў ім, нібы пачалі асядаць на дно памяці пад яе позіркам, здзіўленым і радасным позіркам зусім шчаслівага чалавека.

Калі стукнулі Лемешу ў акно, яна паднялася, право-дзячы яго да дзвярэй, і выйшла з ім на ганак. Рука ў яе была цёплая, спакойная, і ў голасе ён не адчуў нічога, апроча прыязні, калі яна сказала:

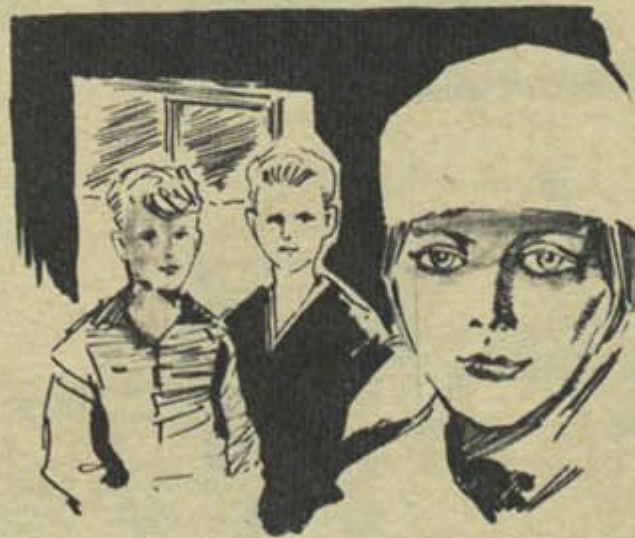
— Журналісты любяць раз'язджаць. Можна яшчэ і ўбачымся, Паўлік.

Праз некаторы час ён азірнуўся: яна стаяла на раней-шым месцы, трымаючыся адной рукой за ручку дзвярэй, а другой прытрымліваючы касынку, якая рвалася на вет-ры. Лемешу, бог ведае чаму, раптам стала лёгка і весела. Ён памахаў ёй рукой і ўжо хутка, не азіраючыся, пайшоў да аўтобуса.

Наганяючы патрачаны час, шафёр з ходу ўзяў добрую хуткасць, каля чайной прамчаліся так імкліва, што Ле-меш і ў акно зазірнуць не паспеў. Хутка ў аўтобусе стала змрочна: вуліца скончылася, выехалі на прасёлак, абга-роджаны высокімі цёмнымі елкамі. Лемеш прыціх, зата-іўся, аберагаючы сябе ад сумных нядаўніх думак, але яны ўсё не ішлі да яго, не вярталіся. Наадварот, мацнела ў ім тое цвёрдае, не адчайнае, не бесшабашнае, як учора, у гасцініцы, але цвёрдае і спакойнае рашэнне не пісаць пра Палуянава ніводнага добрага слова хоць бы ўжо та-му, што не было і няма ў ім, Лемешу, цяпла да гэтага чалавека.

Чаго граху таць, даводзілася не раз яму, ламаючы ў сабе нешта кволае і дарагое, пісаць добрыя словы без душэўнай сувязі з ім, і ўсякі раз ён угаварваў сябе, што работа ёсць работа, а журналіст усё-такі не пісьменнік і не можа па сваёй волі канструяваць для сябе герояў. Не тое каб ён сам не разумеў заганнысці падобнай тэорыі, проста так яно было зручней і спакойней, чым блукаць па свеце ў пошуках сваёй журналісцкай любові і толькі ёй, упэўніўшыся ў ёй, аддаваць высокія словы і высокія пачуцці.

Усё гэта ён ведаў ужо даўно. Але ці мала што можа ведаць чалавек! Вось ён ведаў калісьці дзяўчынку з та-кім рэдкім, дзіўным імем—Вівея. І забыўся пра яе, ні разу нават не ўспомніў за адзінаццаць пасляшкольных гадоў. Толькі цяпер ён ужо быў пераконаны, што ніколі пра яе не забудзе. І ўсякі раз, калі спатыкнецца яго сум-ленне аб палуянаўскую ўсмешку, паможа яму просты, пільны позірк з-пад русых броваў і гэтыя рукі на дзіця-чых плячах, якія ён бяспечна забыў у далёкім юнацтве, а сёння знайшоў зноў.

А хто жыве ў вадзе?

Так мы купаемся ў ла-
геры.

Фота Ул. Вяхоткі.

ЛЕТА, ЛЕТА!

Абед з «дымком»... Яго вараць
у выхадны дзень работніцы Ба-
ранавіцкага млыннамбіната ў
лесе ля возера Свіцязь.
Фота А. Перакода (БелТА).

Бывалыя грыбнікі.

Яхта на Мінскім моры.

Ногі адпачываюць.

Мама, пачытай!

ШПАКІ

А. ПАСКРОБЫШАЎ.

Мама загадала Андрэйку наглядаць за маленькай Кацярынкай. Пакінула іх пад духмянай ліпай на дварэ, а сама пайшла мыць вокны ў доме. Кацярынка поўзала каля Андрэйкі, які сядзеў у траве, і спрабавала ўстаць, чапляючыся за яго кашулю. Андрэйка незадаволена адварочваўся, калі Кацярынка заглядала блакітнымі вачыма ў твар і дыхала яму пад вуха. З ліпы даносіліся крыкі шпачанят, і ўспомніў Андрэйка, як яны з дзядулем вясной прыладзілі на яе вяршыні шпакоўню. «Вось бы паглядзець на іх», падумаючыся з зямлі, думаў ён: «Напэўна, ужо вялікія і хутка паляццяць». Кацярынка адчапілася ад братавай кашулі і павалілася ў мяккую траву. Нібы гэтага і чакаў Андрэйка, ён абхапіў босымі нагамі ліпу і палез па ёй наверх. Шпачаняты ўстрымваліся, калі ён наблізіўся да іх шпакоўні. Яны па чарзе высювалі вострыя носікі і з цікаўнасцю разглядалі рыжага хлопчыка. Андрэйку было смешна глядзець на перапаханых шпачанят, і ён яшчэ мацней разгойдваўся на дрэве. Ён ужо зусім забыўся пра маленькую Кацярынку, якую пакінуў на траве пад ліпай. Дзядуля спрабавала стаць на ножкі, чапляючыся за дрэва, і кулём ляцела ў траву.

З дому да Андрэйкі данёсся голас мамы.

— Няхай бы ты павучыў Кацярынку хадзіць, — сказала яна сыну.

— Ну вось яшчэ, — незадаволена працягнуў Андрэйка. — Што я, нянька? Няхай вучыцца сама.

Андрэйка яшчэ мацней разгойдваўся на дрэве, а маленькая Кацярынка глядзела на брата і бездапаможна махала ручкамі. Тут Андрэйка заўважыў, як са шпакоўні вылецеў вялікі шпак, а за ім паказаліся маладыя шпачаняты. З вясёлым крыкам яны пачалі пырхаць над Андрэйкавай галавой, а дарослы шпак уважліва сачыў за малымі. Нечакана адзін з малых страціў раўнавагу і каменем паляцеў уніз. Тады дарослы шпак падляцеў да яго і наляту паправіў падаючаму слабае крыльца.

Доўга яшчэ Андрэйка сачыў за шумнай сямейкай шпакоў, а дачакаўшыся, калі мама схавалася ў акне, пачаў хутка спускацца ўніз. Кацярынка радасна глядзела на брата, калі Андрэйка клпатліва паправіў на сястрычцы сукеначку і паставіў яе на ножкі. Не хаваючы сваёй усмешкі, ён сказаў:

— Ну, а цяпер смялей ступай ножкамі.

А. ДЗЕРУЖЫНСКІ

ГРЫБНЫ ДОЖДЖЫК

— Дожджык, дожджык дробненькі,
Ой, які ж ты добранькі,
Ліся ты ўсю ночку,
Каб раслі грыбочкі.

І паслухаў дожджык нас,
У начны прайшоў ён час,
Супыніўся рана-ўранку,
Як прыйшлі мы на палянку...

На палянцы, ля дубоў
Колькі вырасла грыбоў!
Пад асінкамі —
Падасінавікі,
Ля хваін — баравікі,
У імху — махавікі...

Назбіралі кашалі
Мы грыбочкаў — і пайшлі...
— Дожджык, дожджык добранькі,
Сыпані ты, дробненькі,
Церушы сабе ізноў,
Мы вярнуліся дамоў.

УТОЙ час мне, васемнаццаці-гадовому, не рупіла дазнацца, што перацярпела гэтая жанчына. Цяпер, поўнячыся ўзрушанасцю і нейкай вінаватасцю, я глядзею на яе скалечаную руку — і мне ўспомнілася, як яна налівала суп у мой партызанскі кацялок.

...Дзень хмурыўся. Сонца то прарывалася скрозь цяжкія цёмныя хмары, то прападала. Апоўдні, апынуўшыся за агаро-жай з калючага дроту ў двары двух цагляных дамоў на ўскраіне Рэчыцы, Ларыса Кофман-Урэцкая ўпершыню пачула злавеснае слова «гета». Маці прыціскала да сябе меншых, а на дзесяцігадовую Ларысу неадрыўна пазірала з зацятым адчаем.

За агарожай тупаў сутулы дзяцюк, — чорнае шчацінне на шчоках, мітуслівы позірк. На плячы ў яго была стрэльба, на

Алена Данілаўна знайшла знясіленую, зацкаваную страхам і роспаччу дзяўчынку надвячоркам. Прывяла дадому.

Ларыса не плакала, толькі ліхаманкава ўздрыгвала. Яны ўпоцёмку пасёрбалі нішчымнага баршчу. Жанчына паклала дзіця на печы. Памацала гарачы лоб, пагладзіла шурпатай даланёю, пацалавала. За акном лютаваў вечер. Хаваючы трывогу, Алена Данілаўна сказала ласкава:

— Спі, дачушка, раніцай сонейка ўсміхнецца.

Больш як паўтара года хава-ла Багданава дзяўчынку. Харчаваліся тым, што ўдавалася вымяняць на рэчы, ды выпадковымі заробкамі ў вёсцы.

У хваравітай гарачкавай дрымоце штоноч нязменна лезла ў галаву Ларысе страшнае відовішча: тыя, што асталіся за калючым дротам, стаялі пад

Данілаўна замыкала кватэру, сыходзіла на ўвесь дзень, каб хто чужы не зайшоў. Па начах, стомленая ад бяссоння і трылогі, чуйна прыслухоўвалася. А думкі былі то пра сына Сеньку, што невядома дзе крочыў па франтавых дарогах, то пра яе, Ларысу.

Цёмным сакавіцкім вечарам да Багданавай уварваліся паліцаі.

— Каго хаваеш? — прасіпеў Спірка, зыркнуўшы бляклымі вачыма.

Да вайны Алена Данілаўна працавала ў адным цэху са Спіркам на запалкавай фабрыцы. Ёй успомнілася, як на прафсаюзным сходзе рабочыя сарамацілі яго, што ўкраў запалкі, а ён вінавата маўчаў.

У пакоі, у сенцах, у хлёпчуку ўсё перавярнулі. Ларысу не знайшлі. Быццам прадчуваючы нядобрае, жанчына ўпершыню

прыкметна дабраліся да ракі. Дняпро разліўся аж да самага лесу, больш як на восем кіламетраў. Алена Данілаўна веславала адным вяслom, другім падвяслоўвала дзяўчынку.

Узняўся вечер, біў у твар вільгаццю і холадам. Хвалі ашалела наляталі на лодку. Вада пагрозліва пляскалася аб барты. Ад знямогі рукі дрыжэлі. Алена Данілаўна похапкам змачыла вадой асмяглыя губы, зноў учапілася за вясло. Адужваючы стому, напіналася так, што, здаецца, ірваліся жылы ў здаровай руцэ.

— Не бойся, донечка.

Лодка ўпарта праставала да песу. Ледзь жывыя дабраліся яны да Белага балота. Там праз суткі і напаткалі партызан з атрада імя Варашылава...

У атрадзе Алена Данілаўна была «партызанскай карміцелькай». Гатавала страву, пякла хлеб, ездзіла па вёсках і прымала ад сялян усё, што давалі на харчаванне народным месціцам. Адночы, прымаючы бульбу, прыняла і «жывую сілу».

Сустрэліся ёй тады шэсць чалавек, што ўцяклі з лагера ваеннапалонных. Яна распытала іх, адваля ў надзейнае месца і паведаміла ў штаб. Прыехаў камандзір атрада Пятро Іванавіч Васільеў, пагутарыў з імі, і хлопцы былі залічаны ў атрад. А Алену Данілаўну пасля таго выпадку партызаны жартам называлі «начальнікам кадраў».

Ларыса таксама з досвітку да прыцемкаў завіхалася на кухні, чысціла бульбу, мыла посуд. Гоман веснавога лесу, клапатлівасць вясёлых і чужых людзей суцішалі боль душэўных пакут. Вечарамі, засынаючы ў палатцы, адчувала на шчацэ дотык пяшчотных пальцаў і чула родны голас:

— Спі, раніцай сонейка ўсміхнецца!

Потым — пералёт на «кукурузніку» на Вялікую зямлю, дзіцячы дом у Башкірыі, фабрычна-заводская школа ў Горкім. І зноў родны горад над Дняпром.

РАНІЦАЙ СОНЦА ЎСМІХНЕЦЦА

рукаве белая павязка. Ларыса бачыла яго няголены твар і тоўсты карак — і яе апаноўваў жах.

Надвячоркам дзецюка паклікаў сіплы нізкі голас:

— Спірка, апрыходуем бутэльку?

Паліцай насцярожана азірнуўся, сігануў за вугал. Фаіна Лазараўна кінулася да калючага павуцінна, голымі рукамі, што было сілы, пачала рваць дрот. Акрываўленымі пальцамі схпіла Ларысу за плячо.

— Лезь, уцякай, дачушка!

З тэлеграфных слупоў, парканаў, са сцен дамоў вялікімі літарамі лупаціліся пагрозлівыя аб'явы, што кожны, хто хавае камуніста або яўрэя, будзе расстраляны. З-за коснатуберкулёзнай бальніцы даносіліся лямант і страляніна.

Нарыс

дуламі стрэльбаў. Ёй чуліся то дзікі лямант, то нейкае тужлівае спяванне.

З горыччу і болем употай назірала Алена Данілаўна за Ларысай. Дзяўчынка тулілася да яе, уся поўная маўклівай пяшчоты. Даверліва зіркнуўшы чорнымі вачанятамі, саскоквала з печы, брала дзверы на шчапок.

— Я памыю, цёця Лена, добра? Памыю.

Яна налівала вадy ў вялікі зялёны таз. Намачыўшы анучу, старанна мыла падлогу. Глушачы ў гэтым немудрагелістым занятку скруху, аддавала яму ўсю душу.

— Вось так, дачушка, памажы мне, старой, — падахвочвала яе Алена Данілаўна.

Часцяком з раніцы Алена

выпусціла яе на двор. І ўсё ж арыштавалі Алену Данілаўну.

З-пад арышту яна вярнулася сінім надвячоркам. Распухлы твар кроватачыў ранамі, выпірал пераламаная костка на руцэ. Змарнелая дзяўчынка, дагрызаючы сухары, што віселі ў торбачцы над печчу, калела на халоднай чарэні. Алена Данілаўна прынесла з сенцаў гладыш, выняла закручаны ў паперу шматок сала, падала яго Ларысе.

— З'еш.

Сама напілася набгом вады з пачарнелай варэжкі.

— Сказалі — вераць мне, што я не хаваю яўрэяў... — ледзь варушыла яна рассечанымі губамі. — Значыць, сачыць будучь. Уцякаць трэба, донечка.

Насунуліся густыя поцёмкі. Старая жанчына і дзіця не-

Працягваем завочную экскурсію

ГЕРАІНІ БАРАЦЬБЫ І ПРАЦЫ

Нямала гераінь барацьбы і працы ўзгадвала наша слаўная Савецкая Радзіма. ВЕРА СЛУЦКАЯ. Першыя гады яе яркай рэвалюцыйнай дзейнасці праходзілі ў Мінску, дзе ў канцы мінулага стагоддзя яна стварыла падпольную друкарню, а потым была агентам і распаўсюджвальнікам лемінскай «Іскры». Не раз сядзела ў царскай турме Вера Кліменцеўна. Затым эмігравала за мяжу і там пад кіраўніцтвам Уладзіміра Ільіча

Леніна вяла актыўную рэвалюцыйную дзейнасць.

У 1917 годзе вярнулася ў Расію, прыехала ў Петраград і тут уключылася ў барацьбу за Вялікі Кастрычнік. Пралетарская рэвалюцыя перамагла, але Вера Слуцкая пасля яе перамогі працягла толькі некалькі дзён. Яна загінула ад варожага снарада на фронце, пад горадам Петраградам, у барацьбе з войскамі Керанскага. Яе, палымянага агітатара, паслаў на

фронт ваенна-рэвалюцыйны камітэт.

У Ленінградзе імем Веры Слуцкай яшчэ ў першыя гады Савецкай улады названа паркалёванабіўная фабрыка.

Увайшло ў бессмяротнасць імя цёзкі Веры Слуцкай — ВЕРЫ ХАРУЖАЙ. За апошні час удалася сабраць новыя матэрыялы, якія паказваюць выхаваўчую дзейнасць гераіні Айчынай вайны ў Мінску ў 1923 годзе ў 4-м дзіцячым доме імя К. Лібінхэта. Будынак дзіцячага дома на Загараднай вуліцы захавася, і яго трэба было б адзначыць памятнай дошкай.

Свята шануюць у Акцябрскім раёне Гомельскай вобласці імя камсамолкі РЫМЫ ШАРШНЕВАЙ. Яна першая сярод дзяўчат-партызанак і воінаў паўта-

рыла подзвіг Аляксандра Матросова. Рыма ў цяжкую хвіліну няроўнага бою закрыла сваім целам амбразуру варожага дзота і выратавала шмат чалавечых жыццяў.

У Крупках навечна засталася жыць імя партызанкі А. КОЛЕСАВАЙ. Дзяўчына з Масквы, яна аддала сваё жыццё, сваё сэрца за Беларусь. Ёй было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Адважная партызанка ВОЛЬГА СОЛАМАВА ў гады Айчынай вайны кіравала Гродзенскай падпольнай камсамольскай арганізацыяй. У Гродна ўвечна вядома яе імя.

У гарадскім пасёлку Заслаўль ёсць вуліца імя НАДЗЕІ ПУЦЕЙКА. Работніца Мінскай друкарні, яна прымала ўдзел

Здаецца, зусім нядаўна ма-
ладая рабочая ўпершыню з'я-
вілася на Рэчыцкім млынкамбі-
наце № 2, а з тых пор ужо
дваццаць вёснаў адцвіло буй-
най квеценню. І, бадай, кожная
з іх прынесла што-небудзь ад-
метнае Ларысе Навумаўне Ба-
родзіч. Іншы раз неўпрыкмет
азірнецца яна на пражытае, і
яны, адмеціны гэтыя, — як кі-
ламетровыя слупы на жыццё-
вым шляху. Замужжа — і доч-
кі: адна, другая... А на прад-
прыемстве — прызначэнне
зменным майстрам, прысваен-
не звання ўдарніка камуністыч-
най працы, неаднаразовае выб-
ранне народным засядацелем...
Дні пралятаюць у клопаце, у
радасных турботах. Па веча-
рах Ларыса Навумаўна схіля-
ецца над падручнікамі.

— Вучыся, Ларыса, адольвай
навуку, — наказвае Алена Дані-
лаўна. — Вячэрнюю прой-
дзеш — і далей падавайся, на
інжынера. У партыі табе, на-
пэўна, тое ж самае кажуць.

Так, у партыі ёй кажуць
тое ж самае. Слухаючы старую,
яна ўспамінала, з якой пава-
гай і ўзнёсласцю бацька, па-
літрук Чырвонай Арміі, у раз-
мовах з маці вымаўляў некалі
незразумелае для яе слова —
камуніст. З тых пор, калі яна
сама атрымала партыйны білет,
сэрца яе поўнілася вялікім па-
чуццём адказнасці перад
людзьмі — і перад тымі, загі-
нуўшымі за святую справу, і
перад жывымі.

...За акном ціха клаўся гу-
сты пушысты снег. Вечарэла.
Яны ўсё разказвалі і разказ-
валі адна пра адну, пра міну-
лае. Разважалі пра будучае.
Затым зноў успаміны. Ларыса
Навумаўна падышла да шафы,
узятая з шуфляды медаль «Пар-
тызану Вялікай Айчыннай вай-
ны I ступені», якім узнагаро-
джана Алена Данілаўна, пака-
зала яго мне. Зноў села побач
з Аленай Данілаўнай. Прыціс-
нулася да хударлявага пляча.

— Раніцай, мама, сонца
ўсміхнецца!

Аляксандр КАПУСЦІН

у выпуску мінскіх падпольных
камуністычных выданняў.

Камсамолка ЗІНА ПАРТНОВА,
Герой Савецкага Саюза, адна
з актывістак Обальскай пад-
польнай антыфашысцкай арга-
нізацыі, загінула як патрыёт-
ка. Яе імя ўвекавечана ў Ленін-
градзе, Віцебску і іншых га-
радах нашай Савецкай Радзі-
мы. Кволая дзяўчына, школьні-
ца, у барацьбе з ворагамі яна
праявіла сябе як мужны воін,
імя яе ніколі не будзе забыта ў
народзе.

Так полеч з воінамі, у пад-
польных арганізацыях, у пар-
тызанскіх атрадах змагаліся
з ворагам савецкія жанчыны,
дзяўчаты, змагаліся камсамоль-
цы, піянеры. Гонар ім і слава,
дзеям і ўнукам Кастрычніка!
Я. САДОУСКІ

Алесь ПАЛЬЧЭЎСКІ

Мал. К. Ціхановіча.

Іх трое сядзела на дварэ. Хлопчык вучыў
дзвюх меншых дзяўчынак, як пячы аладачкі
на той печы, якую зрабіў, відаць, сам.

— Давайце гатаваць вячэру, — сказаў ён
дзяўчынкам.

Меншая ўзяла «цеста» — камячок мокрага
пяску — папляскала трошкі на далоні і памкну-
лася палажыць на патэльнію — вечка ад кан-
сервавай бляшанкі. Хлопчык зірнуў на дзяў-
чынку і не дазволіў класці.

— Рукі твае брудныя, Галька, і сама ты ўся
замурзаная. Такія не могуць пячы аладчак.
Давай я табе вытру нос, — і ён рукавом сваім
правёў па Гальчыным твары.

— Коля, а мая аладачка добрая? — спытала
большая дзяўчынка.

— Ой, Ніначка, з тваёй аладачкі будзе пра-
снак. Падзялі на дзве.

Гаварыў хлопчык вельмі сур'ёзна, як са-
праўдны знаўца пекарскага майстэрства.

— А цяпер добра? — зноў паказала ста-
рэйшая дзяўчынка расплясканы кружочак.

Хлопчык кінуў галавою і сказаў:

— Добра, кладзі.

— А мая? — працягнула руку Галька.

Коля павярнуўся на голас сястрычкі і, уба-
чыўшы мяне, шапнуў дзяўчынкам:

— Дзядзя нейкі...

Тыя азірнуліся і падцялі губы.

Каб развясць збянтэжанасць, я адразу спы-
таў, ці дома іхняя мама.

— Няма, — бойка адказаў хлопчык, — на по-
лі ў калгасе.

— А тата? — пацікавіўся я.

— Таксама няма. Сабакам сена косіць.

— Дзе? Дзе? — перапытаў я.

— Сабакам сена косіць, казала мама.

— Даўно?

— Даўно: і ні ўчора, і ні пасля ўчора... А
што вы хацелі, дзядзя? Я тут адказны.

— За што ж ты адказваеш? — пытаю.

— За ўсё, — паказаў ён рукою на сядзібу, —

каб куры ў гарод не ўлезлі. І парсючка нака-
міць. І каб яны не галодныя былі, — кінуў на
дзяўчынак.

— А мы самі аладачкі пячом, — паказала
Нінка на патэльнію.

— Наясцесь вы гэтых аладчак, — скрывіўся
Коля.

— А вот і наядзімся, — даводзіла сваё ста-
рэйшая дзяўчынка.

— Глядзіце толькі, каб не прыгарэлі, —
параіў я і пайшоў у кантору калгаса.

Вечарам я зайшоў да Палагеі Андрэеўны
пагаварыць пра яе скаргу ў рэдакцыю.

Дзеці сядзелі за сталом, елі бульбу, запі-
ваючы малаком. Коля і тут, відаць, быў за ад-
казнага.

— Галька, бяры зверху бульбіну. Унізе гара-
чая, — пачуў я тыя ж уладныя словы, ледзь ад-
чыніў дзверы.

Убачыўшы мяне, дзеці нібы застылі: так
на паўдарозе да рота і затрымалася яда. Коля
хуценька вылез, падышоў да маці і шапнуў,
пазіраючы спадылба на мяне:

— Мама, гэта той дзядзя, што пытаў вас.

— Добра, — нахіліўшыся, ціха адказала
маці. — Ідзі еш, сыноч.

Хлопчык адразу паслухаўся, сеў за стол, па-
чаў есці сам і падахвочваць дзяўчынак.

Мы прыселі на лаве, і Палагея Андрэеўна
пачала дапаўняць скаргу новымі фактамі.

Хутка Коля адвёў за дашчатую перагародку
сястрычак і палажыў іх спаць, а сам вярнуўся,
сеў каля стала, падпёр галаву рукамі і моўчкі
слухаў нашу гаворку, затым апусціў галаву
на пакладзеныя на стол рукі і заснуў.

Я запісаў тое, што мяне цікавіла, і, развіт-
ваючыся з Палагеяй Андрэеўнай, кінуў на сон-
нага хлопчыка: «спіць».

Жанчына ўздыхнула:

— Стаміўся мой адказнічак за дзень. Цяжка
было б мне без яго. Увосень вучыцца пойдзе
ўжо. Розуму не прыкладу, як буду з работай
упраўляцца. Ні ясляў, ні дзіцячага сада няма-
шака ў нашай брыгадзе.

— Бацька памагае гадаваць? — пытаю.

Палагея Андрэеўна махнула рукой: «Другі
год не ведаю, дзе ён», — і, узяўшы на рукі «ад-
казніка», панесла ў спальню.

Слухаючы, як жанчына ласкава прыгавор-
вала, укладваючы сына спаць, я падумаў: «Дзе
ж аціраецца той касец і калі ён накосіць тым
сабакам сена?».

„Работніца і сялянка“ дапамагла

НАВОДЗІЦА ПАРАДАК

У рэдакцыю паступіў трывожны сіг-
нал з жывёлагадоўчай фермы, што ў
вёсцы Рычаў (калгас імя ХХІІ з'езда
КПСС) Жытнявіцкага раёна. Вось радні
з гэтага пісьма: «На ферме гразь, ка-
ровы не могуць прайсці. Апрача таго,
даяркі ў малако льюць ваду. Аналізы
малака робяцца вельмі рэдка. Пастухі
б'юцца, даяркі сварачацца між сабою.
Заатэхнік, ветурач бываюць на ферме
не часцей як адзін раз за два месяцы...»

«Работніца і сялянка» паведаміла пра
гэта ў раённы намітэт народнага кан-
тролю. Нядаўна прыйшоў адназ ад намес-
ніка старшыні Жытнявіцкага раённага
намітэта народнага кантролю І. Карпо-
віча. «Фанты, указаныя ў пісьме, пацвер-
дзіліся. Работа малочна-таварнай фермы
ў вёсцы Рычаў абмяркоўвалася на па-
сяджэнні партбюро сельгасарцелі. За-
гадчык фермы М. Кавалевіч строга папяр-
эджае. Цяпер у калгасе рэгулярна пра-
вядзецца якасць малака. Распарадак
дня на ферме выконваецца, жывёлага-
доўчыя памяшканні ачышчаны ад гною».

МАЦІ ДЗЕЦЯХ

Дзеці як кветкі на лузе...

«Маё дзіця» — такая тэма гаворкі, якую вядзе міжнародная трыбуна бацькоў у часопісе «Советская женщина».

«Работніца і сялянка» вырашыла прапанаваць нашым чытацкам паслухаць, пра што ідзе гутарка. Можна давайце працягнем і мы яе — на старонках свайго часопіса? Як мяркуеце вы, таварышы чытачы?

ЧАЛАВЕК ЧАЛАВЕКУ...

Выхаванне дзяцей — я глыбока ў гэтым пераконана — важная, высокая і высакародная справа. Ёй жанчына павінна аддаваць сваё сэрца, свой розум, свае здольнасці.

Я геолог, езджу (праўда, ненадоўга) у экспедыцыі, люблю сваю работу.

У нас з мужам чацвёра дзяцей: Валодзя — ужо студэнт Інстытута электроннага машынабудавання. Лена, Юра і Ірачка — школьнікі старшых класаў.

Яшчэ калі дзеці былі малыя, мы часта ставілі перад сабой пытанне, якімі хочам іх бацьчы у будучым. Муж мой, Андрэй Іванавіч, — пракурор; яму нярэдка даводзіцца мець справу з людзьмі, лёс якіх скалечаны няправільным выхаваннем. Расказваючы пра іх, муж заўсёды гарача гаворыць аб неабходнасці выхавання дзяцей патрыётамі, якія лю-

бяць Радзіму, разумеюць яе інтарэсы, умеюць беззапаветна для яе працаваць.

Я згодна з мужам. Мы заўсёды заахвочвалі ў дзецях усё, што садзейнічае развіццю ў іх асобы шырокай грамадзянскасці.

Яшчэ ў школе Валодзя праяўляў гарачыя клопаты аб сваім класе, аб паспяховасці ўсіх вучняў. Сам ён вучыўся вельмі добра, ніколі не меў пасрэдных адзнак. Але гэтага яму было мала — ён проста жыць не мог, не памагаючы таварышам.

Хтосьці са знаёмых аднойчы заўважыў:

— Што гэта ты, Валодзя, столькі часу дарэмна траціш... Ён успыхнуў:

— Не дарэмна... Інакш клас будзе адставаць.

Вядома, не толькі маці і бацька выходзяць у дзеціх

дух грамадзянскасці. Так выходзяць і савецкая школа. Удзел у насценнай газеце, збор лому, перапіска з дзецьмі іншых краін — усё гэта садзейнічае развіццю ў дзяцей шырокіх грамадскіх інтарэсаў. Для нас з мужам Валодзевы справы, ды і справы астатніх нашых дзяцей, заўсёды былі значныя, важныя. Калі трэба было, мы памагалі, вызвалялі то аднаго, то другога ад хатніх спраў.

Памятаю, Лена яшчэ ў трэцім класе аднойчы сказала з заклапочаным выглядам:

— Яшчэ дзяўчаткам трэба памагчы...

— Каму! Навошта! — прыкінулася я неразумеючай. Яна паглядзела на мяне са здзіўленнем.

— Як «навошта», мама? Некаторым жа цяжка...

Я радуся, чуючы, як сямікласніца Ірачка (наша малодшая) па тэлефону тлумачыць сяброўцы правіла або задачу. Нават Юра, маўклівы Юра, вучань восьмага класа, які больш за ўсё на свеце любіць механіку, машыны, старанна займаецца грамадскімі справамі.

Ведаючы, якое важнае значэнне для развіцця шырокіх грамадскіх інтарэсаў у падлеткаў маюць кнігі, я прывучаю да іх дзяцей, нярэдка чытаю ім сама.

Паліна ЕМЯЛЬЯНЕНКА,
кандыдат геолога-мінералагічных навук.

НЕ ЦЯЖКАЯ ПРАЦА, А РАДАСЦЬ

Я не спецыяліст у галіне дзіцячай псіхалогіі або педагогікі, але, стаўшы маці чатырох дзяцей, шмат чаго зразумела.

Даць дзецям матэрыяльныя даброты, якія б раскошныя яны ні былі, недастаткова. Быць бацькамі — гэта справа, якой трэба аддаць усяго сябе. І калі ставішся да выхавання дзяцей з душой, з любоўю і

разуменнем, гэта не цяжкая праца, як заяўляюць некаторыя бацькі і маці, а сапраўдная радасць.

Вядома, што дзеці пераймаюць учынкi старэйшых. Калі мы хочам, каб яны выраслі добрымі, паўнацэннымі людзьмі, то павінны падаваць прыклад, якога яны маглі б прытрымлівацца. Вядома, для гэта-

га патрэбна вялікая сіла волі, але не шкада ніякіх намаганняў для таго, каб нашы сыны і дочки ў будучым сталі людзьмі, добра падрыхтаванымі да жыцця, сталымі, з пачуццём адказнасці.

Я прыйшла да вываду, што недастаткова проста гаварыць дзецям: «Нельга!» Калі якая-небудзь з маіх дачок робіць або збіраецца зрабіць тое, чаго я не ўхваляю, я лічу абавязкам растлумачыць ёй прычыну сваіх прэчанняў. Такое тлумачэнне не выклікае пачуцця крыўды, а, наадварот, паглыбляе ўзаемаразуменне паміж намі.

Па-мойму, нельга таксама гаварыць: «Ты яшчэ маленькая. Вырасцеш — даведашся!» Хто з нас можа дакладна сказаць, колькі ведае і разумее дзіця! Вядома, не так лёгка растлумачыць некаторыя рэчы, але добрыя даведнікі або парады спецыяліста ў той ці іншай галіне памагаюць бацькам адказваць на бясконцыя дзіцячыя «чаму» і «як».

У першыя гады жыцця нашы

дзедзі ведаюць блізка толькі нас, сваіх бацькоў. Мы для іх настаўнікі, кампаньёны, сябры, давераныя і ў той жа час выхавальнікі. Потым настаўнікі памагаюць адказваць на шматлікія пытанні, якія паўстаюць перад актыўным, дапытлівым маладым розумам. Тады бацькі атрымліваюць вялікую дапамогу ў выхаванні і фармаванні характару дзяцей.

І бацькі і настаўнікі, мне думаецца, павінны заўсёды памятаць, што нават дзедзі, якія растуць у адной сям'і і знешне падобны адзін на аднаго, валодаюць рознымі характарамі. Мудрыя выхавальнікі прызнаюць гэта і заахвочваюць у дзяцей развіццё індывідуальных рыс.

Вывадаць сваіх дзяцей думачымі людзьмі, здольнымі ўнесці ўклад у прагрэс сваёй краіны, усяго свету, клапаціцца аб шчасці ўсіх людзей — у гэтым я бачу мэту, якую павінны ставіць перад сабой бацькі.

Хейл МАКЕНДЗІ

Канада

РАЗВІВАЦЬ ДОБРЫЯ ЗАДАТКІ

Я, цалкам падзяляю думку педагогаў аб тым, што выхаванне дзіцяці пачынаецца з моманту яго нараджэння. У гэтым мне, маці трох дарослых дзяцей, давялося пераканацца на асабістым вопыце. Суседзі ніколі не чулі плачу маіх дзяцей і часта пыталі, што я для гэтага раблю. Ды нічога асаблівага, адказвала я, проста ва ўсім прытрымліваюся строгага рэжыму, і гэта прывучае дзяцей да парадку. А парадак — залог ураўнаважанасці.

Часам даводзіцца чытаць або чуць, што дзедзі не нараджаюцца дрэннымі або добрымі, а па нейкіх прычынах становяцца такімі.

Выхаванне дзяцей — гэта развіццё схільнасці да добрага. Дзіця рана бачыць розніцу паміж добром і злом. Для таго, каб бацькі маглі паказаць і накіраваць яго па належнаму шляху, яны павінны самі мець такія добрыя якасці, якія хочуць прывіць сваім дзецям.

Цвярозая грамадская думка ўжо згодна з тым, што дзіця нельга выхаваць пабоямі. Гэта няправільна, нават бесчалавечны метады. Бацька або маці, якія прывыклі біць дзіця, часта спаганяюць на ім злосць, прычынай якой зусім не з'яўляюцца дзедзі.

Скажу адкрыта, я сама спачатку рабіла такія памылкі. Калі дзедзі не хацелі што-небудзь есці, я ляла іх, а калі яны ўпарціліся, то і падымала на іх руку. Справа звычайна канчалася тым, што я сама за-

лівалася слязмі, а яны мяне сучашалі.

Выхаванне пятнаццаці-шаснаццацігадовых дзяцей прыносіць не менш клопатаў, чым выхаванне маленькіх. Вялікае дзіця ўступае ў непасрэдную сувязь з акружачым яго асяродкам, яно сама асэнсоўвае ўсё бачанае і чуе, само робіць вывады, якія яму здаюцца найлепшымі. Паступова ў яго аб усім складаецца ўласная думка, і яно дазваляе пачынае ўмяшанне ў свае думкі толькі пры ўмове, калі гэтае ўмяшанне сяброўскае. У гэтым узросце адзіным выхаваўчым сродкам застаецца абмен думкамі.

Важна заўсёды адносіцца да дзяцей сур'ёзна — вялікія яны або маленькія, — лічыць іх раўнацэннымі суб'ектамі і ніколі не даваць адчуць сваёй перавагі. Няма патрэбы супярэчыць дзіцяці па кожнаму глупству, не трэба адразу непакоіцца або бачыць усё ў змрочным святле, калі яно прыходзіць да вас з якой-небудзь новай або здзіўляючай вас справай.

Клопаты аб развіцці разумных здольнасцей дзіцяці, аб фармаванні яго характару і здольнасцей — галоўнае ў выхаванні. А для шчаслівага жыцця так важна, каб чалавек працаваў іменна ў той галіне, якая больш за ўсё адпавядае яго здольнасцям і дзе яно ахвотней і лепш сябе праяўляе. Вельмі важна рана распазнаць, якімі здольнасцямі валодае дзіця, раіцца з настаўні-

ПРЫХОДЗЬЦЕ, НЕ ПАШКАДУЕЦЕ!

З нядаўняга часу такія аб'явы нярэдка сталі паяўляцца на Віцебскім камбінаце будаўнічых матэрыялаў. Запрашаліся рабочыя разам з сям'ямі на розныя і — адразу агаворымся — цікавыя вечары.

Вось адзін з іх. Арганізатары вечара — жансавет камбіната не вельмі разлічвалі на вялікую аўдыторыю. А народу сабралася шмат, і ніхто не пашкадаваў, што патраціў час. Бо ўсё было добра падрыхтавана і прадумана.

Мадэльеры з атэлье расказалі пра новы напрамак у канструванні мужчынскага, жаночага і дзіцячага адзення. Высмеелі недарэчна кароткія і вузкія спаднічкі, якія рызыкуюць надзяваць некаторыя жанчыны. Тут жа манекеншчыцы дэманстравалі сучасныя зручныя і прыгожыя мадэлі адзення.

А прычоскі? Колькі дзяўчат бялітасна адразаюць «школьныя» косы і спяшаюцца зрабіць «модную галаву» — узбіваюць валасы, як пакулле, і ўзводзяць на макушцы нешта нахшталь александрыйскай калоны. Хто скажа, каму якая прычоска да твару? На гэта пытанне адказалі цырульнікі, яны тут жа рабілі прыгожыя, зграбныя і модныя стрыжкі.

Астэецца толькі дадаць, што ў фэе бойка гандлявалі кіёскі з рознымі таварамі.

Гэты вечар спадабаўся і запомніўся. Таму, калі зноў паявілася аб'ява жансавета з запрашэннем наведаць выстаўку дзіцячых работ, усе ахвотна прыйшлі паглядзець малюнкi, цацкі з гліны і шышак і іншыя смешныя, мілыя рэчы, зробленыя іхнімі сынкамі і дачушкамі ў дзіцячым садзіку. А старшыня жансавета Вольга Уладзіміраўна Сілкова прачытала лекцыю аб развіцці мастацкага густу ў дзяцей.

— А была і іншая выстаўка, — кажа Вольга Уладзіміраўна. — «Чаго не павінна быць у сям'і». На стэндах яркія дасціпныя карыкатуры: напрыклад, бацька глядзіць тэлевізар, а дзіця плача, хоча есці, але... тата заняты. Ці яшчэ: бацька прыйшоў п'яны, напалоханыя дзедзі хаваюцца ад яго хто куды...

Невыпадкава жансавет спыніў сваю ўвагу на такіх фактах. На камбінаце працуюць муж і жонка Ляшчынскія. Далі ім асобную, з усімі выгодамі кватэру. А дзедзі іхнія прыходзяць у садзік мурзатыя, з сінякамі ад бацькавых штурхалёў. Члены жансавета прыйшлі да Ляшчынскіх і ўбачылі, што яны мала займаюцца сваімі дзецьмі, а новую кватэру запусцілі, забрудзілі. Давялося паклікаць гаспадароў на сумеснае пасяджэнне заўкома і жансавета. Адбылася сур'ёзная размова, і Ляшчынскія прызадумаліся. Цяпер у кватэры парадак, дзедзі дагледжаны.

— А ці мала было выпадкаў, калі даводзілася мірыць мужа з жонкай, — успамінае Вольга Уладзіміраўна. — Пагарацацца маладыя і бягуць разводзіцца. А калі разабрацца, дык уся сварка не варта выедзенага яйка.

У жаночым савеце — сем актывістак. Старшыня Вольга Уладзіміраўна Сілкова працуе загадчыцай дзіцячага сада на камбінаце і добра ведае сваіх выхаванцаў, знаёма з іхнімі бацькамі. Але і дзяцей школьнага ўзросту жансавет не выпускае з поля свайго зроку. Са школай падтрымліваецца заўсёды кантакт, у канцы кожнай чвэрці ў цэхах вывешваюцца спісы школьнікаў, іхнія адзнакі. Увесь калектыў абмяркоўвае, чаму не паспывае вучань, патрабуе, каб бацька і маці сур'ёзна заняліся яго выхаваннем.

Я расказала толькі пра некалькі выпадкаў з работы жансавета. А яго дзейнасць куды больш шматгранная, штодзённая і ўпартая. Жансавет карыстаецца аўтарытэтам сярод рабочых, знайшоў дарогу да іх сэрцаў, стаў сапраўдным сябрам жанчын, чулым і справядлівым дарадчыкам.

Н. СЯРГЕЕВА.

г. Віцебск.

камі і, што асабліва важна, прыцягваць да абмеркавання яго самога.

Ацэньваць вынікі выхаваўчай работы мы павінны па галоўнай прыкмеце — ці вырас у

нас чалавек, здольны прыносіць карысць і сумленна служыць новаму грамадству.

Д'ердзьне БЕСЕ

Венгрыя,
Будапешт

ЗЯЗЮЛІ

Усяго ставала ў гэтай невялікай сям'і. Цікавая, з добрым заробкам у мужа і жонкі, работа. Прыгожа, з густам абстаўлена кватэра.

Не хапала аднаго — радасці і шчасця бацькоўскага. Цяжкімі, пякучымі кроплямі падалі з жаночых вачэй слёзы.

— Хачу дзіця, — скардзілася яна мужу. — Не магу так. Нікакага сэнсу ў жыцці. І вось аднойчы яны завіталі ў дзіцячы дом.

— А ну, дзеці, — абвясціла загадчыца, — хто адгадае, па каго прыйшлі мама з татам?

Не паспела яна скончыць, як уперад кінулася дзяўчынка.

— Мамачка, — закрычала яна, — я даўно цябе чакала! Ты прыйшла, нарэшце! Яна была непрыгожая, нязграбная. Але жанчына нічога гэтага не паспела заўважыць. Крык быў такі радасны, у ім была такая надзея, — нарэшце прыйшло шчасце! Яны кінуліся насустрач адна адной. І больш не рассталіся. Маленькая Света займела маці.

Дзяўчынка рвалася да бацькоў не таму, што ёй было дрэнна. Савецкі дзіцячы дом не стары дарэвалюцыйны прытулак з яго муштрай і здэкамі. Проста маленькаму чалавечку патрэбен дарослы сябар, яго падтрымка. І асабліва маці. Яе рукі, хоць і мазолістыя, заўсёды самыя мяккія, самыя пяшчотныя. Яе пацалунак самы гарачы і дарагі. Шчаслівае дзяцінства ў таго, у каго добрая, клапатлівая маці.

Але здараецца, на жаль, і сёння ў нашым жыцці зусім іншае, малаверагоднае і страшнае.

Маленькая Ірачка Бузо жыве ў першай школе-інтэрнаце. Тут чыста, утульна. Ніхто не гарлаціць п'яных, непрыстойных песень. Але дзяўчынка не забывае маці. Яна патрабуе ад выхавацеляў дазволу пагаварыць з маці па тэлефоне. Гэта робяць многія яе сяброўкі. Дазваляюць і ёй. І хоць не ўмее яна карыстацца тэлефонам, але «звоніць».

— Мамачка, — здымае яна трубку, — прыходзь да мяне. Я цябе люблю. Хоць у нядзелю, хоць у аўторак прыходзь. Я чакаю цябе!

Потым цэлы дзень ходзіць яна радасная, узбуджаная і ўсім хваліцца, што размаўляла з мамай.

Ірачка яшчэ не можа зразумець усю складанасць адносін паміж людзьмі і асабліва паміж дарослымі. Яна не ведае і не разумее, завошта яе родную маці пазбавілі мацярынскіх правоў. Яна ведае толькі адно: яна любіць сваю маму — самую прыгожую, самую маладую, самую лепшую на свеце!

...У сям'ю Бузо прыйшла бяда, пасадзілі ў турму гаспадара. Што ж. Усякае здараецца. Жыццё — не дывановая дарожка. Не ўсім і не заўсёды ўдаецца прайсці яго лёгка і роўна. Асталася Яніна з дачкой Аняй... З чаго, здавалася б, трэба было пачынаць жыццё адной? Перш за ўсё, думаецца, неабходна было ўладкавацца на працу. І можна было б жыць.

Тым больш, што немалую суму грошай падкідае на жыццё штомесяц яшчэ і брат. З вёскі прысылаюць бульбу, сала. Трэба было сур'ёзна абмеркаваць сваё становішча, падумаць пра лёс дачкі. Ёсць жа нямала выпадкаў, калі дзеля дзяцей маці ахвяруюць уласным шчасцем, нават жыццём. Ад Яніны Бузо ніякай ахвяры не патрабавалася. Трэба было толькі застацца чалавекам, жанчынай,

Але Яніна выбрала іншы шлях. У кватэры закруцілася віхура выпадковых знаёмых. Гарэлка, начныя гулянікі запоўнілі ўвесь час «няшчаснай» жанчыны... Невядома, ад каго нарадзіліся яшчэ двое дзяцей... Трое малых! Тут ёсць над чым задумацца. Але на гэта ў Яніны не хопіла ні часу, ні жадання. Дзеці былі хамутам у яе на шыі. А яна любіла свабоду. І скінула гэты хамут: дзеці заўсёды хадзілі голодныя, брудныя. А калі да маці збіралася кампанія, то іх распранутых, сонных выганялі на лесвічную пляцоўку, на двор.

Старэйшай дзяўчыцы маці загадала прывабліваць «гасцей».

— Дзядзечка, — перахоплівала яна пракожных мужчын, — зайдзіце да маёй мамы! Там і гарэлка ёсць.

У нас выклікае абурэнне жанчына на панелі ў капіталістычных краінах. Але ж мы і разумеем яе. Вельмі часта іншага выйсця ў яе няма. Гэта бывае адзіным сродкам яе існавання.

Нічым падобным не можа апраўдацца Яніна Бузо. Проста разбэшчанасць, няўменне трымаць сябе ў руках. Ды і нежаданне. Куды прасцей і лягчэй жыць бяздумна, бестурботна. Але настане час, калі дзеці стануць дарослымі. І тады яны спытаюць: чаму іх выхоўвала дзяржава, а не яна, родная маці? Цяжка тады будзе Яніне трымаць адказ перад дзецьмі. Вельмі цяжка. Але яго, таго часу, не пазбегнуць.

Кадр з кінафільма «Бур'ян».

«Бур'ян» — так называецца новая каларовая мастацкая кінакарціна, створаная рэжысёрам Анатолем Буноўскім на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па матывах аднайменнага рамана Андрэя Галаўко.

Закончыўшы грамадзянскую вайну ў Туркестане, вяртаецца да мірнага жыцця салдат Давід Матузюк. Поўны самых радасных надзей, прыязджае ён у сваё роднае

сяло Абухаўку. Усюды, дзе б ні праязджаў дэмабілізаваны салдат, «землямеры цыркуляць», межы пераворваюць.

А вось у родным яго сяле — голад, разруха, засілле кулакоў.

У адкрытую бязлітасную барацьбу з кулакамі і ўступае пасля прыезду дадому Давід Матузюк.

У ролі Давіда здымаўся Іван Мікалайчук.

Новая шырокаэкранная кінастужка «Узарванае пекла» пастаўлена рэжысёрам І. Лукінскім на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага па сцэнарыю А. Салынскага.

Дзеля адбываецца ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Нямецкае камандаванне адабрала з савецкіх ваеннапалонных груп для навучання ў спецыяльнай звышсакрэтнай шпіёнскай школе. Затым іх павінны закінуць у савецкі тыл.

Нягледзячы на тое, што фільму ўласцівы элементы дэтэктыву, гэта глыбока псіхалагічная карціна. Яна прысвечана гераізму, мужнасці і стойкасці савецкіх людзей.

У галоўных ролях здымаліся Генадзь Бортнік, Сяргей Якаўлеў, Мікалай Скарабагатаў, Аляксандр Новікаў.

З вялікай цікавасцю глядзіцца таксама новая музычная кінакамедыя «Вяселле ў Малінаўцы», створаная рэжысёрам Андрэем Тутышкіным на кінастудыі «Ленфільм» па аднайменнай папуляр-

най аперэце Барыса Аляксандрава.

У карціне заняты вядомыя акцёры Уладзімір Самойлаў, Яўгеній Лебедзеў, Зоя Фёдарова, Міхаіл Пугаўкін, Мікалай Слічэнна, Міхаіл Вадзяны.

Убачаць глядачы і новую кінастужку «Папут-

Кадр з кінафільма «Узарванае пекла».

ЭКРАН

Такі самы лёс чакае і Паліну Барышаву.

Як і звычайна, усё пачалося з выпадковай выпіўкі. Потым трапілася выпадковае знаёмства. Адзін раз не прыйшла начаваць дадому. Другі раз. Пакінула сям'ю...

Сямейнае жыццё — рэч складаная. Бывае, што яно не ўдаецца. Трапляюцца яшчэ мужчыны п'яніцы, дэбашыры. Нічога такога ў сям'і Барышавых не было. Муж вельмі станоўчы чалавек. Гэта сцвярджаюць усе суседзі, пра гэта кажуць сёстры Паліны. Нават калі жонка збілася з дарогі, Фёдар Барышаў не раз працягваў ёй руку дапамогі. Прасіў вярнуцца, пашкадаваць дзяцей. Але Паліна абышла агеньчык выратавання і кінулася ў брудны вір «вясёлага» жыцця. Яна страціла сям'ю. Ад яе адварнуліся родзічы. А яна працягвае сваё...

Паліна Барышава зацягнула ў сваю брудную кампанію старэйшую дачку. Прывучыла ўжо і яе да спіртнога. А маленькага Сашу не раз даводзіла да непрытомнасці ад голаду ў тыя дні, калі муж быў у камандзіроўках.

І Яніну Бузо і Паліну Барышаву народны суд Савецкага раёна пазбавіў мацярынскіх правоў.

Але ж трэба было бачыць, з якой абыякавасцю абедзве яны аднесліся да таго, што суд пазбавіў іх святаго права — быць маці! Яніна Бузо нават і брывом не павяла. А Паліну Барышаву больш непакінула сума аліментаў, якія трэба будзе плаціць на сына. Быццам размова ішла не пра іх родных дзяцей.

Мы абураемся ўчынкам мужчыны, калі ён пакідае родных дзяцей. Але яшчэ больш пачварна, калі пакідае дзяцей маці.

В. АСТРОЎСКАЯ,
старшы народны суддзя.
Ю. ЭСТЫН,
народны засядацель.

Кадр з кінафільма «Вяселле ў Малінаўцы».

нага ветру, «Сіняя птушка», створаную сумесна кінематаграфістамі «Ленфільма» і югаслаўскай студыі «Авала-фільм». Аўтары сцэнарыя — Ю. Прынцаў, С. Барысаўлевіч і Ф. Шкубоня, рэжысёр-пастаноўшчык — Міхаіл Яршоў.

Р. КАПЛЯ

У ПАСТАЯННАЙ ТРЫВОЗЕ

Думка пастаянна вяртае мяне да той ночы. Напружанай, трывожнай.

Ноч на дзяжурстве ў радзільным доме. Да аперацыі рыхтавалі Надзею Саўчук. Уваходзілі і выходзілі ўрачы і акушэркі. Па абрыўках фраз было зразумела: рыхтуюцца да бітвы за жыццё...

Ганна Лаўрэнаўна ў перадродавай. Заходжу разам з ёй. У трывожна чаканчай, разгубленай, стомленай жанчыне я не пазнала жыццярадасную Надзею Саўчук.

— Доктар, яго ратуйце, — у вачах пакутлівая просьба. — Трэція роды... Няўжо і гэтага страчу?..

Не пра сябе яна думала — пра чалавека, якога насіла пад сэрцам.

Урач думала пра іх абодвух.

...У аперацыйнай Ганну Лаўрэнаўну не пазнаць. Дакладныя рухі, кароткія загады.

Падрыхтоўка закончана.

У рабоце — скальпель.

Тры гадзіны працягвалася барацьба.

І... сын. Жывы!

Бітва выйграная.

А колькі іх было ў практыцы Ганны Лаўрэнаўны Лаўрыненка за 23 гады!

Успамінаю вочы Надзі... Боль і трывога ўступаюць месца радасці і бясконцай удзячнасці людзям, якія падаравалі ёй шчасце мацярынства.

Многія панеслі з сабою цёплыя ўспаміны аб сустрэчы з урачом Лаўрыненка. Не забудзе іх і Ганна Лаўрэнаўна. У чалавека толькі адно жыццё. І ты яго прадоўжыў...

Кожная аперацыя — сур'ёзнае выпрабаванне. Можна і «праваліць». Па розных прычынах. Адпачываеш — памятай: кожную хвіліну можа спатрэбіцца твой вопыт, цвёрдая рука хірурга.

Гэта здаралася не раз...

Выклікалі ўначы. Жанчына ў вельмі цяжкім становішчы. Без пульса. Высокі ціск. Непрыкметнае лечачым урачом парушэнне згортваемасці крыві. Першая група... Выратаваць можа толькі свежая кроў. Донарам стала ўрач Н. В. Шчаглова.

Вельмі часта вырашаюць хвіліны. Вось другі выпадак. У хворай — цяжкае запаленне брушны.

Адпраўляць у Мінск?!

І... калі б уначы не праапэрыравалі — удзень было б позна...

Дзяжурш па санавіянцы — заўсёды напaгaтoвe. Бяда не выбірае часу. Ты можаш спатрэбіцца ў любую хвіліну: на Палессі, у глухой вёсцы... Побач — вопытная аперацыйная сястра. Можа Вера Валянцінаўна, яна і анестэзілаг. Або Люканава. Яна нават «на пальцы вёну знойдзе». І ты ўпэўнена: яны зробіць усё. Больш, чым можна.

А ўсё пачыналася так.

1944-ты. Пасля заканчэння меды-

Ганна Лаўрэнаўна Лаўрыненка.
Фота В. Шасцярынёва.

цынскага інстытута — накіраванне ў Ганцавіцкі раён. Два гады яна адзіны ўрач у раёне.

Урача Лаўрыненка вабілі многія раздзелы медыцыны, але больш за ўсё хвалявалі лёс і здароўе жанчын. І яна спецыялізуецца на акушэрстве і гінекалогіі. У першую чаргу — акушэрства.

І зноў вучоба. На гэты раз — самастойная напружаная праца. Перачытаныя тысячы старонак. Не толькі вузкаспецыяльная літаратура. Акушэргінеколаг — абавязкова хірург. Трэба ведаць уралогію, анкалогію, педыятрыю. І, безумоўна, тэрапію.

Значыць, комплексная спецыялізацыя. І ў 1951 і 1956 гадах Ганна Лаўрэнаўна спецыялізуецца ў Мінску і Ленінградзе.

З удзячнасцю ўспамінае яна Ганцавічы.

На шчасце, і ў Брэсце Ганна Лаўрэнаўна займаецца любімай справай. Тут яна сустрэла цудоўных людзей, вопытных урачоў Алену Сцяпанаву Дзяменцёву, Анастасію Васільеву Маруніну, Тамару Кірылаўну Гецман, Дыяну Пракоф'еву Аксёнаву, Аляксандра Аляксандравіча Засіма, добра падрыхтаваных чужых медыцынскіх сясцёр, акушэрак Марыю Міхайлаўну Грыгарчук, Марыю Іванаўну Міхайлаву, Марыю Іванаўну Палтавец. Самаадданных, улюбёных у сваю справу людзей. Іх больш двухсот пяцідзесяці.

Пяты год узначальвае гэты вялікі калектыў камуніст заслужаны ўрач рэспублікі Ганна Лаўрэнаўна Лаўрыненка. Шмат часу аддае выхаванню медыцынскіх работнікаў, шмат часу адбіраюць і гаспадарчыя справы.

І ўсё-такі ўрач — перш за ўсё бездакорны спецыяліст. А гэта значыць — пастаяннае самаўдасканалванне, знаёмства з навінкамі аперацыйнага лячэння, творчыя пошукі. Гэта прыносіць упэўненасць, поспех, часам горыч і... задавальненне.

Неспакойная армія — медыкі. Самаадданыя «людзі ў белых халатах». Фраза прэсная, штамп — для мяне абноўлена. Я бачыла іх у баі.

Добра, што живуць яны з намі побач. Прыйдучь адразу. Па першаму закліку...

Н. ЗАГОРСКАЯ

Лідзія Арабей. На струнах бур. Аповесць напісана на дакументальным матэрыяле з жыцця і дзейнасці беларускай паэтэсы-рэвалюцыянеркі Цёткі. 1905 год быў у яе біяграфіі адной з самых яркіх і значных старонак. Гатовая аддаць усе свае сілы барацьбе за лепшую долю працоўнага народа — такой мы бачым на старонках аповесці Цётку, паэтэсу-рэвалюцыянерку.

Зульфія. Лірыка. Зульфія — вядомая ўзбекская паэтэса. З многімі яе вершамі беларускі чытач знаёмы па перыядычнаму друку. У кніжку ўвайшлі выбраныя лірычныя творы паэтэсы. Гэта вершы пра сонечны Узбекістан, пра яго цудоўных людзей, якія ператварылі родную зямлю.

Рыгор Няхай. Алешка-атаман. Новая аповесць Р. Няхай пра Героя Савецкага Саюза, маскоўскую камсамолку Алену Фёдараву Колесаву, якая загінула на беларускай зямлі ў верасні 1942 года. Аповесць напісана на дакументальным матэрыяле.

Уладзімір Стальмашук. Шумяць яліны. У зборнік уключаны нявыдуманыя апавяданні, у якіх расказваецца пра жыццё і барацьбу партызан Брэстчыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Кніга Уладзіміра Стальмашука — сумленна зроблены помнік яго сябрам па зброі. Чытач з цікаvasцю прачытае гэтыя жывыя, востра-сюжэтныя былі.

Вольга Сіманова. Камендант Міхееўскага лесу. Гэта аповесць пра дарослых і юных партызан і падпольшчыкаў, пра іх мужнасць і гераізм у барацьбе з ворагам.

Янка Непачаловіч. Позні паром. Цёпла і задушэўна піша аўтар пра сваіх землякоў — простых людзей палескага краю. Гэта яны асушылі забалочаныя землі над раной Арэсай, пабудавалі шахцёрскі горад Салігорск, знайшлі падземныя клады «чорнага золата» — нафты. Пачуццём гонару за сваю краіну, за свой народ прасякнуты кожны верш паэта.

Як прагучаць яе першыя словы? Што прачытаецца ў гэтых вачах?

...Увайшла ў пакой, прысела на табурэт, нейкую хвіліну абводзіла прысутных позіракам, затрымала яго на незнаёмым твары і звярнулася да следчага:

— Праўду кажуць, што хутка будзе амністыя?

Непакоіцца за свой лёс: яшчэ не было суда, а яна ўжо чакае палёгкі. І яшчэ праз хвіліну:

— А як там мой дом? Карова, свінні...

Думае аб жыцці, аб простых, «мірскіх» рэчах, як, пэўна, думала яна многія гады з дня ў дзень, з дня ў дзень... Старая жанчына, адарваная ад свайго дому, ад сваёй гаспадаркі, ну пра што яшчэ яна магла запытаць? Карова, свінні...

У гэтай будзённасці яе пытанні, у ціхім, ласкавым голасе, у яе твары, у руках, што спакойна ляжалі на каленях, было нешта жудаснае, неверагоднае.

Толькі ў страшных казках пачуеш такое... Толькі ў нядобрым сне ўбачыцца... У вёсцы Зарадзвінне Добрушкага раёна Еўдакія Абушэнка засекала сякерай сваю дачку. Як крывавы мяснік, метадычна нанесла моцнай, здаровай жанчыне трыццаць ран. Роўна трыццаць. З д'ябальскай хітрасцю, аўтарства якой наўрад ці магло належаць толькі яе ўласнаму цёмнаму розуму, прыдумала версію: маўляў, Вера сама павесілася. А раней? Выцялася, калі здымалі з вярхоўкі.

Суседкі абмылі няшчасную Веру, аправулі і паклалі на лаве ў хаце. У той самай новай цаглянай дабраўнай будыніне, якую год назад пабудавала Вера для сябе і сваёй маці на доўгія гады жыцця... У тым самым пакоі, дзе ў дзень нава-селля павесіла Еўдакія Абушэнка свой баптысцкі «лозунг», напісаны рознакаляровым чарнілам.

«А я і мой дом будзем служыць госпаду».

Перад «А» і пасля «госпаду» чыясыць рука, пэўна, дзіцячая, старанна намалювала блакітныя «анюціны вочкі», такія наіўныя, вясёленькія «вочкі», як у альбоме школьніцы-падлетка. Я бачыла гэты «лозунг», ён захоўваецца цяпер у судовай

справе Еўдакіі Абушэнка. Рэчавы доказ, побач з фатаграфіямі, паказаннямі сведкаў, заключэннямі медыцынскіх экспертаў.

Ён і тады вісеў на самым відным месцы, цераз усю сцяну, гэты «лозунг», калі Вера ляжала на лаве... І тады наіўныя «анюціны вочкі», шырока адкрытыя, пазіралі на суседак і сваякоў, якія шчыра гаравалі па заўчасна загубленаму жыццю. І толькі маці не плакала, не галасіла. Ніводная слязінка не выкацілася з гэтых вачэй (у якія цяпер гляджу я ва ўпор, спадзеючыся ўлавіць хоць кроплю позняга раскаяння), з гэтых хітрых, вузкіх, выціўлых вачэй. Расказваюць, што яна сядзела вось гэтак жа, як сядзіць і цяпер, спакойна пазірала навокал, зрэдку малілася і шаптала:

— Божа, божа...

І ўсё паўтарала:

— Не паслухала ты мяне. Сама цяпер вінаватая.

І яшчэ расказваюць: калі па вясковаму звычайу жанчыны пачалі абмываць нябожчыцу, яна бегала па пакоі, вырывала з іх рук вядро з вадой і крычала:

— Не трэба мыцы! Сатанал! Нячысты дух!

...Страшная падзея здарылася ў вёсцы Зарадзвінне. Не ў цёмным мядзведжым кутку, не на закінутай пустэчы, а ў нашай вёсцы, дзе вывучаюць дзеці фізіку і хімію, дзе ў кожным доме радыё, на кожным сталі — часопісы, над многімі дамамі мачты тэлевізійных антэн... Цёмнае, сярэдневяковае злачынства здзейснілася на вачах людзей другой палавіны XX стагоддзя, атамнага, касмічнага...

Урачы не прызналі Еўдакію Абушэнка псіхічна хвора. Следчыя не ўстанавілі, што яна забіла ў стане эмацыянальнага афекту, гэта значыць у хвіліну імгненнага памутнення розуму, найвышэйшага раздражнення, калі чалавек не можа кантраляваць свае ўчынкі. Ды і сама яна цяпер дакладна ўзнаўляе кожны свой крок.

«Ляжала на печы і ўсю ноч не спала. Думала: як зрабіць гэта лепей. Устала, распаліла ў печы. Пабудзіла Веру. Хацела ісці па ваду, але дачка выхапіла з маіх рук вёдры і пайшла сама. Потым кажу ёй: прынясі дровы. Вера пайшла па дро-

вы, а я за ёй. Яна нахілілася, і тут я ўзяла сякеру...»

Трэба мець моцныя, загартаваныя нервы, каб слухаць такое, каб бачыць усе яе рухі, жэсты, гэты нібы вылеплены з гліны твар і не ўскочыць з месца, не закрычаць. Але следчыя працуюць спакойна, стрымана. І я, карэспандэнт вашага часопіса, ваша давераная асоба, якой дазволілі прысутнічаць на гэтым допыце, я — маці, дачка сваёй маці, чалавек з самымі звычайнымі нервамі, стараюся быць спакойнай. Стараюся не ўздымаць вачэй.

Ужо каторы дзень гудзе і гудзе Зарадзвінне... Дзе б ні сабраліся людзі, аб чым ні зайшла б гаворка, успамінаюць Веру: «якая была вясёлая, добрая, працавітая!», як будавала яна дом, як збіралася, нарэшце, хоць і ў познія для жанчыны гады (раней маці ўпоперак дарогі становілася) абзавесціся сваёй сям'ёй — сватаўся да яе ўдавец з суседняй вёскі, як ненавідзела яна «штундаў», як любіла жыццё... І як упарта, затоена, гадамі ваявала з дачкой маці, прымушала яе ўступіць у секту баптыстаў. Пра гэта ведалі ўсе, Вера нават на рабоце прасіла дапамогі. Як каціўся, каціўся гэты ком, як ляпіўся на яго за фактам факт, як на вачах усіх людзей, якія дасюль глядзелі на баптыстаў, на «штундаў» (так іх называюць тут), як на бяскрыўдных дзівакоў («моляцца сабе там, спяваюць, і ліха з імі, нікому не замінаюць»), ішла барацьба не на жыццё. На смерць.

Арыштавалі за парушэнне закона, за ўцягненне ў секту непаўналетніх баптысцкага прасвітара Фёдара Капьянкова. І, як вужакі, заварушыліся, зашыпелі штунды:

«Верка Еўдакініна... Яе работа. Яна падказала. У-у, сатанал!»

Надумаліся зрабіць новы Абушэнкаўскі цагляны дом сваім прыстанішчам, першы «сход» тут ужо нават наладзілі, ды Вера наскочыла, перапыніла. І зноў — як вужакі:

«У-у, нячысты дух! Каб не яна...»

Каб не яна... Каб не яна...

Стукала ўдзень і ўначы ў вушах, у галаве, у высахшым для ўсякіх іншых пачуццяў, акрамя фанатычнага служэння сваёй

На трасе гонкі.

НА ПРЫЗ ЧАСОПІСА

17—18 чэрвеня ў Гродна адбыліся спаборніцтвы па веласіпеднаму спорту. У спаборніцтвах удзельнічалі чатыры калектывы горада Мінска, Мінскай, Магілёўскай і Гродзенскай абласцей. У складзе каманд былі юніёркі — дзяўчаты 18—19 гадоў. Спаборніцтвы адбываліся па дзвюх дыстанцыях: групавая гонка на 50 км і камандная гонка на 25 кіламетраў. Разыгрываліся прызы на асабістыя месцы і на пераходны кубак часопіса «Работніца і сялянка».

У групавой гонцы на 50 км першае месца заваявала майстар спорту Клаўдзія Кузняцова, другое месца заняла міжнародны майстар спорту Людміла Філіна з Мінска,

трэцяе месца — майстар спорту Л. Бек з Магілёва. У каманднай гонцы месцы размеркаваліся наступным чынам: першае месца — першая каманда горада Мінска, другое месца — каманда Мінскай вобласці, трэцяе месца — другая каманда Мінска.

Каманднае месца выйграў калектыв Мінска, яму і ўручылі пераходны кубак.

Неабходна адзначыць несур'ёзныя адносіны кіраўнікоў віцебскіх, гомельскіх і брэсцкіх фізкультурных калектываў. Яны нават не выставілі сваіх каманд на спаборніцтвы.

Зоя БАЛЬШАКОВА,
заслужаны майстар спорту СССР

Капітан каманды мінчан.
Фота Ул. Вяхоткі.

баптыскай веры, сэрцы Еўдакіі. Каб не яна... служыў бы яе дом госпаду, як і абяцала яна сваім «лозунгам», збіраліся б тут яе «браты і сёстры», спявалі б свае гімны, размаўлялі б з богам.

— За што вы забілі дачку? — задалі ёй пытанне на самым першым допыце.

— Сатана. Нячысты дух.

— Хто вам памагаў?

— Ніхто. Гэта зрабіла я адна.

Адна?

...Чалавек, які заняў яе месца на табурэце, падобны на вялікую змрочную птушку. Густыя чорныя бровы ні на хвіліну не разыходзяцца ў пераносі, быццам надзьмулася, насцярожылася птушка, гатовая ці то імгненна дзеўбануць ворага, ці палахліва ўзняцца і паляцець. Прасвітар? Вось як? Дзе ж яго смірэннасць прапаведніка слова боскага? Дзе ласкавы, ялейны тон, які нават у маці-забойцы здолеў яшчэ захавацца? Здаецца, не вымаўляе, а выплёўвае разам з жоўцю свае словы ў твар субяседніку. Ці то мала мы ведалі раней баптыстаў, ці ў іх «тэорыі» і «практыцы» адбылася звалюцца, што дазволіла ім скінуць маску знешняй пакор-

лівасці? Ёсць погаласка, што адбыўся ў іх «цэнтры» нейкі раскол і частка сектантаў, «раскольнікі», абвясцілі новую праграму, «пагібель сатане», варожа настроіліся і да ўлады, і да ўсіх, хто не падзяляе іхняй веры. У судовай справе Еўдакіі Абушэнка ёсць пасланні гэтай «раскольніцкай» групы баптыстаў, да якой, дарэчы, далучылася секта Фёдара Капнякова. Я праглядала іх. За туманымі славаслоўямі бачыш аскал драпежніка: у барацьбе з сатаной усе сродкі дзейсныя. Вось табе, цёмная, ісціна, адданая веры душа, наш высокі дазвол. Ідзі, Еўдакія Абушэнка, і зрабі справу, угодную богу...

— На якую справу заклікалі вы братоў і сяцёр у пісьме да свайго «намесніка» Кузьмы Траціннікава?

Пытанне да прасвітара. Вялікая, грузная птушка страпанулася, бровы шчытом закрылі вочы.

— Нічога і ніколі я не пісаў.

— А гэта? Ваш почырк, глядзіце: «Кузьма, мне ваша думка зразумелая, як белы дзень. Браты, на справу ідзіце цвёрда. І няхай дапаможа вам бог». На якую справу вы заклікалі

«братоў» роўна за два месяцы да забойства Веры?

Птушцы хочацца ўзняцца, паляцець, яна не хоча ўжо нападаць на ворага, хаця б выратавацца самой, хаця б нешта прыдумаць. Хутчэй, ліхаманкава.

— Я прасіў іх выканаць мой любімы гімн. Ёсць у нас такі гімн — «браты, на справу...» ?!

Дарэчы, наконт птушак. Гэтае параўнанне прыйшло невыпадкова. Праз некалькі дзён пасля забойства Веры, пасля таго, як Еўдакія Абушэнка была арыштавана, ад Кузьмы Траціннікава да Фёдара Капнякова прыйшло шыфраванае пісьмо-справаздача: «Паведамляем табе, што ў нас вецер дзьме паўночны. Птушкам холадна. Птушкі памерзлі».

«Птушкам» холадна. Няма ў Зарадзвінні чалавека, ці малога, ці старога, які, сустрэўшы на вуліцы баптыста, не праводзіў бы яго цяпер словамі:

— Штунды праклятыя! Што нарабілі!

Прыціхлі, прытаіліся, пайшлі ў глыбокае падполле. Не дзіва, што паджылкі трасуцца. Кажуць, напярэдадні забойства Веры была ў іх наконт гэтага

нейкая нарада, і час яшчэ пакажа, на чыіх руках, акрамя Еўдакіі Абушэнка, запяклася кроў харошай, вясёлай жанчыны, якая гарача любіла жыццё.

...Яшчэ раз хочацца паўтарыць: я адчувала сябе на гэтых двух допытах не проста пасланцом рэдакцыі. А вашым прадстаўніком, вашай даверанай асобай, чытачы. Ад вашага імя гаворыць цяпер рэдакцыя: нельга дапусціць, каб паўтарылася зарадзвінская трагедыя ў якім-небудзь іншым месцы! Трэба забараніць злачынную секту баптыстаў-раскольнікаў, ці як там яшчэ яны сябе называюць, дабрацца да гнёздаў, адкуль вылятаюць тыя пасланні і «дырэктывы», адкуль падзьмуў варожы вецер. Няхай на лаву падсудных сядзе не толькі Еўдакія Абушэнка, а і сіла, якая ўзняла яе руку над галавою чалавека, над галавой дачкі. Пэўна ж кіраўнікі, натхніцелі і «настаўнікі» жывуць не ў Зарадзвінні! Пэўна ж, цёмная, адурманеная душа (ды хіба толькі адна!) прайшла праз такую апрацоўку, на якую здольны мацёрыя, падкаваныя злачынцы з імем бога на вусах.

А. УЛАДЗІМІРАВА

ЯКІ Ё ВАС ВЫГЛЯД?

Аднойчы ў кабінет увайшла жанчына. Худая, бледная, з мноствам маршчынак на сухой скуры твару, са складкамі каля рота. На ёй была доўгая, выйшаўшая з моды цёмна-шэрая сукенка, карычневая чаравікі, як ў школьніцы.

Малапрыватная, стомленая. Яна расказала, што ёй 36 гадоў, яна інжынер-геолаг, даўно не працуе, таму што ў яе вялікая сям'я: муж і трое дзяцей. На працягу дня яна так і не паспявала прывесці сябе ў парадак. Абед, над якім яна так доўга марнела, праходзіў звычайна сумна, нудна.

Муж не раз раіў ёй купіць модную сукенку, нават сам займаў чаргу ў цырульню. Але ёй усё не было калі. Толькі цяпер, калі і муж, і падросшыя дзеці крыху саромяцца яе, ёй стала горка, крыўдна.

Цяжкая была ў нас размова. Я пачала з самых элементарных рэчаў — параіла аддаваць бялізну ў пральню, каб быў вольны час. А потым мы доўга думалі, як ёй апрацаваць, як даглядаць скуру твару.

Сукенку трэба купляць сучаснага моднага фасона, і зусім не абавязкова яна павінна быць цёмнага колеру і доўгая. Жанчына ў такой сукенцы выглядае старамоднай і таму будзе здавацца старэй за свае гады.

МАЛЕНЬКІЯ ХІТРЫКІ

НАВАЛОЧКА БЕЗ ГУЗІКАУ

Гутарка ідзе пра гузікі на навалочках. Звычайна яны прыносяць шмат клопатаў гаспадыням: ламаюцца пры мыцці ў пральні, замінаюць, калі рэч прасуеш. Аднак можна пазбегнуць такіх непрыемнасцей: прышываць гузікі не да навалочкі, а да насыпкі, толькі трэба край насыпкі загнуць у рубчык або (што яшчэ лепш) прышыць планку з гузікамі. А на навалочцы з двух бакоў зрабіце петлі. Будзе засцежка ўнахлест. Вельмі зручна!

САМАРОБНЫ ТЭРМАС

Можна самім зрабіць вялікі тэрмас. Вазьміце драўляную або фанерную скрынку. Напоўніце яе на адну трэць сенам, саломай, дробнай стружкой, апілкамі або вузкімі палоскамі паперы. Пакладзіце такі цёплаізаляцыйны матэрыял як мага шчыльней і накрыйце лістом кардону. Затым сшыўце з другой паласы кардону некалькі круглых «гнездаў» для пасуды (памятайце, што ручкі каструлі, якая ўстаўляецца ў гнездо, павінны выступаць наверх: так будзе ямчэй вымаць яе). «Гнезды» пастаўце ў скрынку на кардонны ліст і прымацуйце да яго па-

лоскамі шчыльнай паперы. Зноў насыпце вакол ізаляцыйны матэрыял і старанна ўтрамбуйце. Адлегласць ад «гнездаў» (незалежна ад іх колькасці) да бакоў самаробнага тэрмаса павінна складаць не менш 10—15 см. Пасудзіны старайцеся падбіраць аднолькавай вышыні, каб накрыйкі знаходзіліся на адным узроўні: тады іх лепей прыкрые ізаляруючая падушна. Дарэчы, пра падушку. Яе трэба пашыць з якой-небудзь мяккай тканіны і набіць тым жа ізаляцыйным матэрыялам, можна ватай. Наверх падушкі пакладзіце другі навалок кардону і прыцісніце яким-небудзь цяжарам або «прышпіліце» да скрынкі рэменем са спраж-кай.

Перавага самаробнага тэрмаса не толькі ў тым, што ежа ў ім доўга застаецца гарачая. Нават неадвараны суп (толькі вада з прадуктамі павінна пракіпець), пакінуты на 3—4 гадзіны ў такім тэрмасе, «даварваецца» сам. А каша, якая пастаяла на агні 15—20 мінут, праз дзве-чатыры гадзіны (для розных круп — розны час) таксама будзе гатова. Прычым, у адрозненне ад варкі на агні, яна не прыгарыць.

ХІТРАСЦЬ ВЯЗАЛЬШЧЫЦЫ

Каб вязаныя шарсцяныя панчохи не праціраліся на пятах, зрабіце так: распустіце старую напронавую панчоку на пяты, дзе ідзе двойная нітка, далучыце яе да асноўнай ніткі, з якой вяжацца панчоха, і «ўплывайце» іх разам.

А што трэба зрабіць, каб папаўнець? Паспрабуйце развесці трэць палачкі дрожджаў у шклянцы цёплай вады, дадайце па смаку крыху цукру і піце за паўгадзіны да яды. Паўтарайце тры разы на дзень на працягу 1—2 месяцаў. Апрача таго, рэкамендуецца штодзённа з'ядаць пяць-шэсць грэцкіх арэхаў.

І, нарэшце, твар. Сухая бледная скура, маршчыны — тут па-трабаваліся тлустыя ласьёны, пажыўныя крэмы. Добра было б правесці масаж твару. І карыстацца, вядома, у меру, дэкаратыўнай касметыкай — пудрай, памадай. Я назначыла ёй спецыяльны курс лячэння.

Наступная наведвальніца — высокая, паўнаватая, з чорнымі валасамі. На ёй цёмна-сіні касцюм і чорныя лакаваныя туфлі на маленькім тоўстым абцасе.

У кабінет яна ўвайшла павольна, цяжкавата апусцілася на крэсла. Яна рабіла ўражанне сур'ёзнай, немаладой жанчыны. Для карэнняў валасоў крыху прыкметная сівізна. Скура твару сухая, рысы расплыўчатыя, злёгка ацёчныя. Пад вачыма — мяшкі. На лбе шмат маршчынак. Прыгожыя вочы сур'ёзныя і сканцэнтраваныя. На твары — ні ценю ўсмешкі. Жанчыне аказалася 41 год.

Маёй пацыентцы я параіла перад сном праціраць твар ласьёнам «Утро» або «Бархатным». Затым на ватку, змочаную ў халоднай вадзе і злёгка выціснутую, пакласці крэм «Восторг» або «Люкс», працерці скуру твару і тут жа зняць лішкі вільгаці і крэму папяровай сурвэткай.

— Раніцай, — сказала я ёй, — трэба змачыць твар халоднай вадой з-пад крана. Не выціраючы, змазаць яго крэмам, тут жа папяровай сурвэткай зняць крэм і ваду і затым прыпудрыць.

Каб рысы твару не былі ацёчныя і расплыўчатыя, 1—2 разы на тыдзень трэба наладжваць разгрузачныя дні. Рэкамендуецца наступная дыета:

9 гадзін раніцы — 1 шклянка кофе (3 чайныя лыжкі кофе на 1 шклянку вады, без малака і цукру). 12 гадзін — крутое яйка без солі. 15 гадзін — 100 грамаў адваранага мяса. 18 гадзін — 100 грамаў сыру. 21 гадзіну — 100 грамаў тварагу. 23 гадзіны — шклянку сыракавыш.

У звычайныя дні трэба аддаваць перавагу гародніне, малочным прадуктам, адваранаму мясу, абмежаваць ужыванне мучнога, солі, цукру і, што асабліва важна, — абмежаваць вадкасць. Кожная лішняя шклянка вады ўвечары — пагроза прыгажосці і здароўю.

Вельмі карысна штодзённая гімнастыка на працягу 20 мінут. Вынікі не заўсёды праяўляюцца адразу. Часта вага памяншаецца толькі праз 6—8 месяцаў пасля пачатку заняткаў. Сярод розных відаў спорту лепш за ўсё, на мой погляд, — плаванне.

Канец гэтых гісторый шчаслівы. Праз некаторы час я зноў убачыла абедзвюх жанчын. Яны памаладзелі, яны ўсміхаліся.

Л. ДРАНОЎСКАЯ,
урач-касметолог

Гэтая невялікая хітрасць надоўга вы-зваліць вас ад цыравання панчоха.

ЯК ПАЧЫСЦІЦЬ ДОМА ПЫЛАСОС?

Той, хто карыстаецца пыласосам, ведае, якая непрыемная працэдура чысціць яго. Пасля такой аперацыі хоць ты зноў уключай машыну, бо ў панокі збіраецца пыл.

Ёсць вельмі просты метада чысткі пыласоса ў памяшканні.

Вазьміце два вядры, адно для смецця, другое з вадой. Спатрэбіцца і анучка з лёгка прадзімаемай тканіны (напрыклад, старая трыкатажная майка без дзіраў).

Намачыце анучку і выцісніце яе. Здыміце пылавую фільтр і асцярожна перанясце яго ў вядро для смецця, здыміце буйныя махры пылу. Са зборніка высыпце бруд у вядро і накрыйце зборнік мокрай анучай у 2—3 слаі, якая павінна звязаць не менш чым на 4 см. На зборнік пастаўце верхнюю частку пыласоса і ўключыце яго, накіраваўшы шланг на фільтр. Увесь пыл, не разлятаючыся, збярэцца на вільготнай анучы, якую можна спаласнуць у другім вядры. Цяпер яшчэ раз пратрыце зборнік, і работа закончана.

Усё сказанае адносіцца да пыласоса тыпу «Буран», але думаецца, што па гэтай прынцыпу можна чысціць і пыласосы тыпу «Чайна».

АДЗЕННЕ ЦЯЖАРНАЙ

Адзенне будучай маці павінна быць зручнае, лёгкае і прасторнае, нельга, каб яно сцягвала ні грудную клетку, ні живот. Лепш за ўсё насіць свабодную сукенку тыпу сарафана або спадніцу са свабоднай блузай. Спадніца павінна трымацца не на рызінцы або карсажы, а на шырокіх шлейках. Выкрайваючы блузу, не забывайце зрабіць яе перад крыху даўжэйшым.

Бялізна пажадана баваўняная або трыкатажная, але не з капрону: ён не прапускае паветра, скура пад такой бялізнай дрэнна «дышае». Летам у капронавай бялізне душна, а зімой холадна. Не рэкамендуецца і капронавыя панчохі, лепей купляйце эластычныя.

Бюстгальтар абавязкова падбірайце па размеру малочных залоз і не карыстайцеся тым, які насілі да цяжарнасці, бо малочныя залозы паступова павялічваюцца. Трыко купляйце без рызінак унізе: яны сцягваюць нагу вышэй калена, парушаючы кровазварот. Вельмі зручныя трыко з «манжэта-

мі», якія мякка аблягаюць сцягню.

Ні ў якім разе не насіце круглыя рызінкі для панчоў, яны перашкаджаюць нармальнаму адтоку венознай крыві. У першую палавіну цяжарнасці можна насіць звычайны пояс з доўгімі падвязкамі, а пачынаючы з пятага месяца — спецыяльны бандаж. Ён засцерагае мышцы брушной сценкі ад расцягвання, памяншае пачуццё цяжару ў паясніцы. Бандаж можна купіць у аптэцы, магазінах санітарыі і гігіены або заказаць у спецыяльных майстэрнях. Надзяваць яго трэба лежачы, на ноч абавязкова здымаць.

У цяжарных жанчын часам ацякаюць ногі, таму вельмі важна падабраць лёгкія і свабодныя туфлі па назе. Абцас павінен быць шырокі і нізкі (не вышэй 2—4 сантыметраў). Высокія абцасы шкодныя: ад іх змяшчаецца цэнтр цяжару, хадзіць робіцца цяжкая, у выніку мышцы спіны вельмі напружваюцца і можа ўзнікнуць боль у паясніцы.

МАМА І ДАЧУШКА

Вы, напэўна, заўважылі, што мода апошніх гадоў зрабіла сваімі фаварыткамі маладых жанчын, падірэсліваючы іх дзявочыя, нават падлеткавыя рысы. Маладая мама іншы раз выглядае старэйшай сястрой сваёй дачкі дзякуючы аднолькавай па фасону сукенцы і прычосцы. Дык чаму ж адначасова са сваім адзеннем не «запанаваць» убрание для дачушкі? Напрыклад, набіраючы тканіну для сукенкі на кожны дзень, можна купіць трохі болей — для дзіцяці.

Вось на малюнку безрукаўна са светарам, падобная сваім кроєм на мамін сарафан. Дачушка будзе ганарыцца, што яна апранута «як мама»!

На вясну і лета можна пашыць сабе і дачцы аднолькавыя сукенкі-фартухі, якія зашпільваюцца на спіне (мал. 2). Гэтыя зручныя і практычныя сукенкі шыюць з парналю або сатыну вясёлай, яркай расфарбоўкі.

Мама, якая ўмее вязаць на прутках, звязва дзіцяці паласаты камбінезончык з рэшткаў шэрсці, што пайшла на яе кофтак (мал. 3).

З дзвюх старых сукенак можна зрабіць таксама дзве, толькі адна будзе вялікая, а

другая маленькая. Цяпер вельмі модна спалучаць два матэрыялы кантрастных колераў — гладкіх ці нават узорыстых (напрыклад, у палоску або ў гарошак). У мамінай сукенцы талія завышаная, сукеначка дачкі — на какетцы (мал. 4).

Дачушка хутка расце, яе сукенкі робяцца кароткія. Мама надае сваёй сукенцы модны выгляд, прышыўшы палосы з тканіны кантрастнага колеру ў бакавых швах, ля выразу, унізе рукавоў. Тыя самыя палосы павялічаць даўжыню даччыной сукеначкі (мал. 5).

Але ніколі не трэба перабольшваць, імкнуцца самой быць падобнай да малой дзяўчынкі ці апранаць сваю дачку як сталую кабету. Калі нават дачка выглядае, як ваша малодшая сястра — не старайцеся, каб вас лічылі за сясцёр-блізнят. Кроячы сукенку, трэба ўлічваць асаблівасці фігуры дарослай жанчыны і дзіцяці, выбіраць найбольш зручны фасон, улічваць рухавасць дзіцяці. Напрыклад, маме будзе пасаваць паліто з каўнерамстойкай, а дачушцы лепей зрабіць адкладны каўнерык (мал. 6).

З часопіса «Урода»
(Польшча)

ПАДВЯЗКІ ДЛЯ ДЗЯЎЧЫНАК

Якія падвязкі трэба насіць дзяўчынкам 7—9 гадоў? У гэтым узросце адбываюцца значныя змены прапарцый цела дзіцяці, таму для правільнага развіцця арганізма не апошняю ролю адыгрывае адзенне, у прыватнасці ліфчыкі і падвязкі.

Падвязкі для панчоў бываюць круглыя і доўгія. Ад першых трэба катэгарычна адмовіцца. Сціскаючы нагу вышэй калена, яны перашкаджаюць нармальнаму адтоку венознай крыві і пагаршаюць кровазварот.

Якія ж падвязкі можна рэкамендаваць?

Лепш за ўсё — бакавыя рызінкі, якія прышпільваюцца зверху (ля лініі таліі) да ліфчыка. Яны павінны быць даволі доўгімі, эластычнымі, з прастымі і разам з тым надзейнымі засцежкамі.

Трэба сачыць, каб ліфчык, які надзяюць на ніжнюю бялізну, свабодна аблягаў цела дзіцяці. Вельмі цесны перашкаджае дыханню, замінае рухам. Вельмі вялікі ліфчык, зроблены «на вырост», таксама нязручны.

Наша прамысловасць шые дзіцячыя ліфчыкі па 36-ы размер уключна. Апошнія нумары якраз прызначаны для дзяўчынак 7—9 гадоў, рост якіх не перавышае 122 сантыметраў.

Дзіцячы ліфчык няцяжка пашыць дома. Галоўнае, каб крой быў правільны — з засцежкай спераду і з круглым выразам, а не на шлейках. Шлейкі дрэнна трымаюцца, спадаюць з плячэй, а вельмі тугія ціснуць на плечы і перашкаджаюць нармальнаму кровазвароту.

ІКРА З КАБАЧКОЎ

Абмыць у халоднай вадзе 3—4 кабачкі, зняць скурку, нацерці на дробнай тарцы, пакласці ў каструлю і варыць пад накрыўкай, пакуль кабачкі не зробяцца мяккімі і не выкіпіць уся вада. Калі маса астыне, уліць, увесь час памешваючы, па кроплі алею (колькі кабачкі ўбярэць у сябе), затым дадаць тоўчанага часнаку (3—4 долькі), солі, чорнага перцу, дробна нарэзанага зялёнага пятрушкі і кропу, лімоннага соку або лімоннай кіслаты, добра перамяшаць і пакласці ў міску або талерку. Зверху ікру ўпрыгожыць лісцікамі пятрушкі.

КАБАЧКІ З МАЯНЭЗАМ

Невялікія кабачкі абабраць, нарэзаць на прадаўгаватыя кавалачкі таўшчынёй з палец і даўжынёй 4—5 см і адварыць у падсоленай вадзе. Адцэдыць, пакласці на талерку, пасыпаць чорным перцам, заліць маянэзам. Зверху пасыпаць нарэзанай зялёнай цыбуляй.

ПЛОЎ З БАРАШКАМ

Кавалак барашка (750 г) пасячы на невялікія кавалачкі, пасыпаць соллю і абсмажыць на масле разам з дробна насечанай зялёнай цыбуляй. У час смажання ўліць 2—3 разы па сталовай лыжцы вады. Як толькі цыбуля і мяса падсмажэцца, заліць іх вадой, дадаць 10—15 гарошын чорнага перцу і чабрэц, накрыць каструлю накрыўкай і тушыць на невялікім агні, пакуль мяса не зробіцца мяккае.

У каструлі разагрэць 30—40 г сметанковага масла, дадаць ачышчаныя і нацёртыя на тарцы 2 памідоры або сталовую лыжку таматнага пюрэ, злёгку падсмажыць, уліць 2 шклянкі вады або мяснана бульёну і давесці да кіпення, засыпаць шклянку рысу (рыс перад гэтым патрымаць каля 10 минут у вадзе хатняй тэмпературы), накрыць каструлю накрыўкай і варыць на невялікім агні, не перамяшваючы. Гатовы рыс перакласці на талерку або блюда, паліць яго гарачым маслам, зрабіць у сярэдзіне паглыбленне, у якое пакласці мяса. Можна зверху пасыпаць чорным перцам.

КУЛІНАРНЫЯ САКРЭТЫ

Стараючыся скараціць час варкі, многія гаспадыні вараць бульён на вялікім агні. Гэта памылка! Прамыўшы мяса, спачатку пастаўце яго на моцны агонь. Але як толькі бульён закіпіць, здыміце пену, зараз жа зрабіце невялікі агоньчык і павольна варыце да гатоўнасці. Толькі тады бульён будзе празрысты.

Не забудзьце, колькі часу варыцца той ці іншы прадукт. Ялавічына будзе гатова праз дзве—дзе з палавінай гадзіны варкі, бульба—праз 20 минут, капуста—праз 40—50 минут. Макароны варацца 15—20 минут, рыс—20—25 минут, ячныя крупы—каля дзвюх гадзін. Таму прадукты трэба класці з такім разлікам, каб яны былі гатовы адначасова.

БУЛЬБЯНЫЯ БУЛАЧКІ З ПАВІДЛАМ

Адварыць $\frac{1}{4}$ кг бульбы, абабраць яе і даць астыць. Затым нацерці на дробнай тарцы. У бульбяную масу дадаць 100 г сметанковага масла або 2 сталовыя лыжкі сала, 7 сталовых лыжак цукровай пудры, $\frac{1}{2}$ чайнай лыжкі карыцы або нацёртай на тарцы цэдры лімона.

яйка і такую колькасць мукі, каб атрымалася мяккае цеста. Муку папярэдне змяшаць з дробачкай пітной соды. Цеста пакінуць на 10 минут, пасля чаго раскачаць яго ў пласт таўшчынёй $1\frac{1}{2}$ см і разрэзаць на квадраты велічынёй 4×4 см. Кожны квадрат змазаць павідлам з сечанымі арэхамі, згарнуць у булачку і пакласці на змазаную маслам бляху. Зверху булачкі змазаць збітым яйкам і пасыпаць цукрам. Выпякаць ва ўмерана гарачай духоўцы, пакуль булачкі не зарумяняцца.

ВАРЭННЕ З МОРКВЫ

Вазьміце адзін кілаграм морквы (карацелькі), памыйце яе, ачысціце, разрэжце на невялікія кавалачкі, пяць-восем минут бланшыруйце ў кіпелі, а затым астудзіце. З 800 грамаў цукру і 2 шклянкі вады прыгатуйце сіроп, заліце ім моркву і дайце варэнню закіпець. Праз пяць минут здыміце варэнне і дайце яму 10—12 гадзін пастаяць. Затым дадайце сіроп (600 грамаў цукру на $1\frac{1}{4}$ шклянкі вады) і зноў пастаўце варэнне на агонь. Перад канцом другой варкі для паляпшэння смаку дадайце ванілін і лімонную кіслату.

ВАРЭННЕ З БРУСНІЦ

Рэкамендуецца ў бруснічнае варэнне дадаваць нарэзаныя долькамі яблыкі (250 грамаў на кілаграм брусніцы). Падрыхта-

ваную сумесь заліце сіропам і варыце да гатоўнасці. На адзін кілаграм сумесі расходуйце паўкілаграма цукру.

ВАРЭННЕ З РАБІНЫ

Аддзяліце 1 кілаграм ягад ад галінак і бланшыруйце 4—5 минут у кіпелі. Прыгатуйце сіроп з 1,5 кілаграма цукру на тры шклянкі вады. Заліце ягады сіропам і пастаўце на 6—8 гадзін у халоднае месца. Затым варыце да гатоўнасці, здымаючы 4—5 разоў пасля закіпання на 10—15 минут (каб астудзіць варэнне і зняць пенку). Затым ягады аддзяліце ад сіропу і пакладзіце ў слоік, а сіроп яшчэ крыху паварыце і ў гарачым выглядзе заліце ім ягады.

ЦУДОЎНАЕ МАЛАКО

Агульнавядома, што п'янства, як і абжорства, шкодзіць здароўю. Аднак жаданне выпіць можна перамагчы, калі паявляцца напіткі, больш прыемныя за віно. Паспрабавалі замяніць гарэлку малаком. Але як зрабіць малако больш прывабным за гарэлку? Прапануем вам некалькі малочных напіткаў. Яны абавязкова спадабаюцца, асабліва ў гарачы летні дзень.

МАЛАКО З ЯБЛЫКАМІ

Нацерці тры яблыкі, змяшаць са сталовай лыжкай цукру і сокам аднаго лімона, збіць сумесь венчыкам і паступова падліваць літр халоднага малака.

МАЛОЧНЫ ПУНШ

У шнлянку для пуншу наліць два лікёрныя кілішкі рому або вішнёвай вады, лікёрны кілішак апельсінавага або лімоннага соку, добра перамяшаць і дадаць гатаванага малака.

ШЫПУЧАЕ ФРУКТОВАЕ МАЛАКО

Змяшаць лікёрны кілішак фруктовага сіропу з чвэртнай літра малака і $\frac{1}{4}$ літра сельтэрскай вады і падаваць халодным.

ЯК ЗАКАНСЕРВАВАЦЬ ЧЫРВОНЫЯ ПАМІДОРЫ БЕЗ ВОЦАТУ

Для кансервавання адбіраюць плады з добрай роўнай афарбоўкай, цвёрдыя і аднародныя па размеру, адразаюць пладаножкі, мыюць, а там, дзе была пладаножна, праколваюць драўлянай іголкай на 1—2 сантыметры. Гэта не дае растрэскацца. Памідоры, якія зняты пажаўцелымі і паспелымі пасля 10—15-дзённага даспявання, асабліва прыдатныя для кансерваў. Частна вады, якая ў іх была, ужо выпарылася, і таму пры награванні яны не лопаюцца.

Памідоры не ачышчаныя. Памытыя плады кладуць у слоікі і заліваюць кіпячым расолам (на 2 шклянкі вады паўтары сталовай лыжкі солі). Слоікі накрываюць накрыўкамі і прагрэваюць: літровыя 10—12, трохлітровыя 15—16 минут, затым закрываюць і ахалоджваюць, як звычайна.

ГУМАР БАЛГАРСКИХ СЯБРОЎ

ГАБРАЎСКІЯ ХІТРЫКІ

Кажуць: «Смех — здароўе». Магчыма, таму ў Габраўскай акрузе, дзе спакон веку гумар у пашане, людзі вельмі рэдка хварэюць.

Кажуць таксама, што той, хто смеецца, нікому зла не зычыць. Магчыма, таму самыя лепшыя людзі жывуць у Габраве.

Смех — прыгажосць, маладосць. І тым, хто хоча быць здаровым, добрым і прыгожым, але па той ці іншай прычыне не нарадзіўся ў Габраве, раім з'ездзіць у гасці або ў камандзіроўку ў гэты горад. Паколькі вам наўрад ці ўдалося пабыць на дзесяцідзёнцы гумару і сатыры ў Габраве, якая праводзілася там з 14-га па 24 мая, то прапануем вашай увазе габраўскія жарты.

РАЗУМНІК

— Ганча, вось табе два левы. Купі булочки: адну для цябе, а другую для мяне.
Неўзабаве Ганча вярнуўся і, дажоўваючы на хаду, сказаў:
— Вось табе лей. Я купіў апошнюю булочку.

СУСТРЭНЕМ...

Урывак з аднаго пісьма:

— Я прашу прабачэння, любы дзядзюхна, што не змагу цябе сустрэць на вакзале. Прыйдзе мая жонка. Каб яна цябе пазнала, трымай у левай руцэ парасё або хоць бы гусь!..

БАЦЬКОЎСКІЯ ПАРАДЫ

Прыехаў габравец у Сафію наведзець свайго сына-вучня, а ён хваліцца:

— Тата, я сёння сэканоміў дзве стоцінкі!

— Малайчына, сыночкі! А як гэта ты схітраваў? — зацікавіўся бацька.

— Раніцай я не сеў у трамвай, а, каб не спазніцца, бег за ім да самай школы.

— Дурань! Трэба было бегчы за таксі, дык сэканоміў бы больш, — аблаяў яго бацька.

ПРАДБАЧЛІВЫ

Пачуў габравец, што нейкі сафійскі ўрач па метаду прафесара Воранава амалоджвае старых, і адважыўся на аперацыю. На вакзале касір параіў яму ўзяць білет туды і назад, бо гэта дзешавей.

— Дзякую, — адказаў габравец. — Калі аперацыя будзе ўдалая, назад я возьму дзіцячы білет.

ХОЧАШ — НЕ ХОЧАШ...

Пры пасадцы на параход жыхар Сеўліева папрасіў габраўца, свайго прыяцеля:

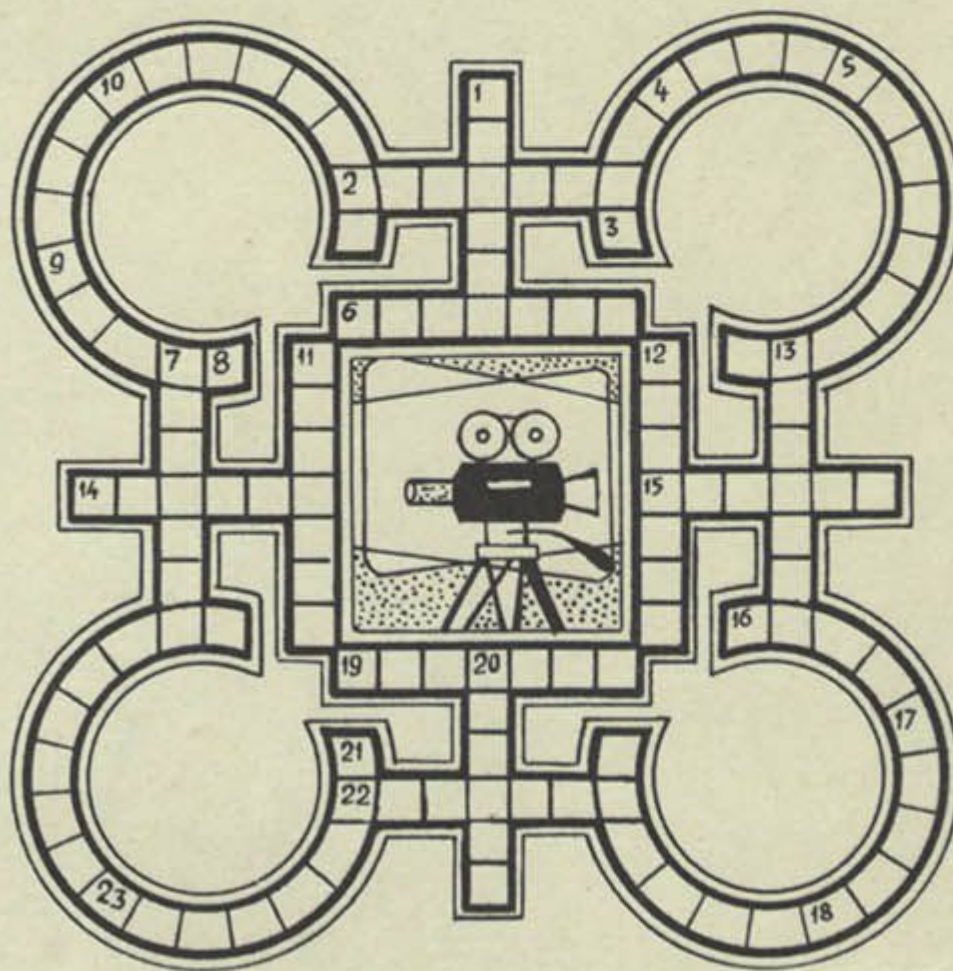
— Дай мне твой касцюм!

— Дык жа ў цябе свой ёсць?

— Я не ўмею плаваць, а калі апрану твой касцюм, то пры караблекрушэнні ты кінешся мяне ратаваць.

ЧАЙНКРАСВОРД „БЕЛАРУСКАЕ КІНО“

Па вертыкалі: 1. Галоўная дзеючая асоба ў кінафільме «Палеская легенда». 7. Выканаўца ролі нямецкага ўрача ў кінафільме «Гадзіннік спыніўся апоўначы». 11. Выканаўца ролі Хрысціны ў кінафільме «Строгая жанчына». 12. Аўтар сцэнарыя кінафільма «Чырвоная ліца». 13. Дэпоўскі рабочы з кінафільма «Канстанцін Заслонаў». 20. Аператар кінафільма «Наперадзе круты паварот».

Па гарызанталі: 2. Выканаўца ролі камсорга ў кінафільме «Каханнем трэба даражыць». 6. Аўтар сцэнарыя кінафільма «Паўлінка». 14. Старшыня калгаса з кінафільма «Новы дом». 15. Начальнік аддзялення з кінафільма «Зялёныя агні». 19. Аўтар сцэнарыя кінафільма «Хто смеецца апошнім». 22. Дзеючая асоба з кінафільма «Зялёныя агні», ролю якой выконвае артыстка В. Ушакова.

Па акружнасцях: 3. Дзеючая асоба з кінафільма «Дзяўчынкі шукае бацьку». 4. Кінафільм 30-х гадоў рэжысёра А. Халова. 5. Выканаўца ролі скамароха ў кінафільме «Несцерка». 8. Выканаўца ролі Ніканава ў кінафільме «Гадзіннік спыніўся апоўначы». 9. Дзеючая асоба з кінафільма «Міколка-паравоз». 10. Выканаўца ролі Адольфа Быкоўскага ў кінафільме «Паўлінка». 16. Першы беларускі кінарэжысёр і сцэнарыст. 17. Галоўная дзеючая асоба ў кінафільме «Зялёныя агні». 18. Выканаўца ролі цэці Каці ў кінафільме «Хто смеецца апошнім». 21. Выканаўца галоўнай ролі ў кінафільме «Веснавыя навалніцы». 23. Кампазітар, аўтар музыкі да кінафільма «Міколка-паравоз».

Склаў В. САВІЧ

АДКАЗЫ

на красворд, змешчаны ў № 7

1. Латвія. 2. Харкаў. 3. Басейн. 4. Цвірка. 5. Барана. 6. Аксана. 7. Райкін. 8. Анчоус. 9. «Касцям». 10. Алігер. 11. «Дрыгва». 12. Броўка. 13. Мінкус. 14. Анапан. 15. Касцюм. 16. Анжэла. 17. Стырча. 18. Алімпіа. 19. Ленскі. 20. Зыкава. 21. Брагін. 22. «Айвенго». 23. Рыбакоў. 24. Галавач. 25. Уцёсаў. 26. Украіна. 27. «Салавей». 28. Тупалеў. 29. Ашхабад. 30. Карагач. 31. Аляб'еў. 32. Светлін. 33. Смірноў. 34. Ойстрах. 35. Лемешаў. 36. Абыркос. 37. «Вяночкі». 38. Антонаў. 39. Амнерыс. 40. Арбенін. 41. Рыжынаў. 42. Арбузаў.

У выдзеленым крузе:
Ты расці, красуй, шчаслівы мой,
Неабсяжны мірны край.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА,
М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.
Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага.

АТ 03148. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Здадзена ў набор 8/VII-67 г. Падп. да друку 31/VII-67 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 233119 экз. Зак. 385.

На першай старонцы вокладкі — праваднік поезда Мінск — Гомель камсамолка Ніна Манарэвіч.

Каляровае фота Ул. Вяхоткі.

МОДЫ

(гл. чацвёртую старонку вокладкі)

1. Трыкатажная кофточка, аздобленая ромбікамі сіняга колеру.

2. Прыгожы двухбортны касцюм з сіняй шэрсці. Спадніца прамая, жакет злёгку прыталены. Белая шаўковая кофточка з доўгім рукавом і прыгожа выкладзеным бантам.

3. Плацце са штапелью ці паркалю з кароткім цэльнакроеным рукавом. Адрозное ў таліі, спадніца сабраная ў буфы.

4. Прыгожае плацце з шоўну двух таноў. Спадніца прамая, ззаду застрочана аднабаковая складка. Блузка прыталена, на спіны з дзвюма вытачкамі.

5. Моднае плацце-касцюм з тканіны ў клетку. Яго ўпрыгожваюць накладныя кішэні. Блузка без рукавоў, з круглым каўнерыкам і вялікім бантам, які выкладваецца паверх жакета.

6. Элегантны касцюм (плацце і жакет) з шарсцяной або габардзінавай тканіны двух адценняў. На плацці ззаду закладзена аднабаковая складка. На спіны жакета — шво.

Barcode
E0000000 198 128 1
V + RPH

Цена 15 кап.

74995

Моды

